

Wacław Gasiorowski

ORTOGRAFJA POLSKA

PODREČNIK DO NAUKI
PISOWNI POLSKIEJ

opracowany, według głównych podstaw,
uchwalonych przez

AKADEMIĘ UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE

Nakład i Skład Główny

DZIENNIK ZWIĄZKOWY-ZGODA

1406-08 W. Division St., Chicago, Ill.

1924 ROKU

Franciscan Fathers, O. M. C.

St. Hyacinth Seminary

Granby, Mass.

Wacław Gąsiorowski

Franciscan Fathers, O. M. C.
St. Hyacinth Seminary
Granby, Mass.

ORTOGRAFJA POLSKA

PODREČNIK DO NAUKI
PISOWNI POLSKIEJ

opracowany, według głównych podstaw,
uchwalonych przez

AKADEMJE UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE

CENA \$1.00

Nakład i Skład Główny
DZIENNIK ZWIĄZKOWY-ZGODA
1406-08 W. Division St., Chicago, Ill.
1924 ROKU

COPYRIGHT 1924
by
POLISH DAILY & WEEKLY ZGODA

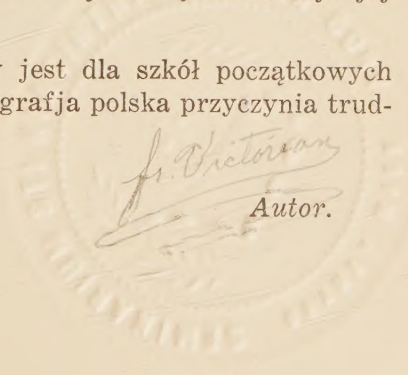
PRZEDMOWA

Podręcznik niniejszy ma na celu ułatwienie nauki ortografii polskiej, przyjdzie z pomocą wszystkim tym, którzy, nie mając czasu na gruntowne studja, na dociekania językowe, szukają prawidła, szukają odpowiedzi krótkiej, szybkiej.

Oparty na głównych zasadach, uchwalonych przez Akademię Umiejętności w Krakowie, na badaniach tak wielkich znawców języka polskiego, jak Linde, Zdanowicz, Małecki, Karłowicz, Kryński, Niedźwiedzki, podręcznik ten zbiera, łączy to, co, jako prawidło pisowni, jest rozproszone, rozrzucone, czego trudno nieraz odszukać, a co najczęstsze powoduje błędy. Unika więc ten podręcznik rozmyślnie wszelkich, daleko sięgających, wywodów, stara się, w możliwie najprostszy sposób, utrwalić reguły, dać możliwie najprzystępniejszy wykład.

Podręcznik ten pragnie dowieść, że pisownia polska, w porównaniu z pisowniami innych języków, jest niesłychanie łatwa, że, bez wysiłku, można jej i samemu się nauczyć i nauczyć jej innych.

Podręcznik ten przeznaczony jest dla szkół początkowych i dla tych wszystkich, którym ortografia polska przyczynia trudności.

J. Victorian
Autor.

KRZEWICIEŁOM I KRZEWICIELKOM

Języka Polskiego na Wychodźtwie
pracę tę poświęcam

W. G.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

Zasady Ogólne

Paragraf 1—

Po polsku pisze się tak, jak się wymawia, pamiętając wszakże na:

- a) pochodzenie wyrazu,
- b) przyjęty zwyczaj, który pisownię niektórych wyrazów bądź uprościł, bądź zmienił.

Paragraf 2—

Aby uniknąć błędów, będących następstwem nieznamomości pochodzenia wyrazu, należy, od początku nauki ortografii polskiej, przyzwyczaić się do odnajdywania pierwiastków (osnowy czyli źródłosłowu) wyrazów i do szukania wyrazów pochodnych lub pokrewnych.

Jeżeli zapamiętamy, na przykład, dobrze wyraz “żer” (pokarm zwierząt) i nauczymy się z tego wyrazu tworzyć wyrazy pochodne, to nigdy nie popełnimy błędu w pisowni tych wyrazów:

żer,—żerować, żerowisko, nażerać się, wyżeracz, wyżerka.

Paragraf 3—

Aby uniknąć błędów, uchylających przyjętemu obyczajowi, który zmienił lub uprościł pisownię, należy nauczyć się prawideł, dotyczących tych zmian i uproszczeń.

Paragraf 4—

Jeżeli, wskutek niewyraźnego brzmienia poszczególnych liter, zachodzi wątpliwość, jak dany wyraz pisać należy,—trzeba dany wyraz zmienić tak, aby litera, co do której zachodzi wątpliwość, zabrzmiała wyraźnie.

Wymawiając, na przykład, wyrazy:

Stróż, kurz, mysz, kosz, nóż,

słyszemy zawsze tylko mocne “sz”, jeżeli przecież zmienimy końcówki tych wyrazów, osiągniemy natychmiast dokładny podział

na właściwe litery, bo brzmieć one będą już zupełnie wyraźnie:

Stróża, kurzu, myszy, kosze, noże.

Albo, na przykład, gdy nie wiemy, czy pisać “t” czy też “d” w wyrazach:

Miód, kot, płot, brud, śrut,

ponieważ, przy szybkim zwłaszcza wymawianiu tych wyrazów, słysząc tylko końcowe “t”,—

zmieńmy końcówki tych wyrazów, postawmy je w innym przypadku, a litery “d” i “t” wyodrębnią się natychmiast:

Miodu, kota, płota, brudu, śrutu.

Toż samo правило usuwa wątpliwości co do pisania wyrazów

przez “b” lub przez “p”
przez “g” lub przez “k”
przez “z” lub przez “s”
przez “w” lub przez “f”

Paragraf 5—

Jeżeli, wskutek zmiękczenia się spółgłosek lub zmieniania samogłosek, pisownia danego wyrazu przedstawia trudność,—to dla pokonania tej trudności, również należy szukać innej formy danego wyrazu.

Ta zmieniona forma naprowadzi nas od razu na właściwą odpowiedź.

Naprzykład, pisownia wyrazu “móźdzek”, wydać się nam może bardzo skomplikowaną, ale gdy przypomnimy sobie, że to jest wyraz zdrobniały od “mózg” i przypomnimy sobie правило: “litery “zg” zmiękczaają się w “żdż”,” od razu wątpliwość ustanie.

Nawet, kiedy nie wiemy, czy wyraz dany trzeba pisać przez “ó” czy przez “u”,—przez “ż” czy przez “rz”,—toż samo poszukiwanie innej formy tego samego wyrazu, udzieli nam najczęściej dokładnej wskazówki.

Mamy, na przykład, trudność, co do pisowni wyrazów:

Stół, ogród, wóz, mróz, róg, rój, but, duch, rów, kruk i trud,
tymczasem już drugi przypadek tych samych wyrazów daje nam niezawodną odpowiedź, słyszymy bowiem wyraźne “o” lub “u”,

a więc tam, gdzie jest “o” piszemy “ó”, a gdzie słyszymy “u” pozostawiamy “u”:

Stołu, ogrodu, wozu, mrozu, rogu, roju, buta, ducha, rowu, kruka, trudu.

Gdy znów nie wiemy, czy pisać “ż” czy “rz” w wyrazach:

Wiążę, grozę, zakażę, służę, nóżka lub bierze, pierze, starzec,
to również łatwo dojdziemy że:

pierwsze pięć wyrazów należy pisać przez “ż”, bo *wiążę, grozę, zakażę* pochodzą od *wiązać, grozić, zakazać* a znów wyrazy *służę* i *nóżka* pochodzą od wyrazów *sługa* i *noga*,—bo wiemy, iż litera “z” może tylko przejść w “ż” a litera “g” zmiękcza się w “ż” również;

natomiast trzy ostatnie wyrazy mają w osnowie literę “r”, bo *bierze, pierze, starzec*, pochodzą od *brać, prać* i *stary*,—więc piszą się przez “rz”.

Paragraf 6—

O ile powyżej przytoczone sposoby zmieniania formy wyrazu nie dają nam odpowiedzi, jak dany wyraz pisać należy, wówczas przychodzą nam z pomocą prawidła.

Przypuśćmy, że nie wiemy, jak pisać wyrazy:

Chrzan, trzeba, brzoza lub *grzyb*,

prawidło przecież powie nam że:

po literach *b, p, d, t, g, k, ch*, pisze się “rz”.

Paragraf 7—

Kiedy nakoniec ani podstawowe sposoby, ani prawidła nie zdolne są rozstrzygnąć wątpliwości, wówczas należy sięgnąć do wyjątków.

Wyjątków, a więc wyrazów, mających pisownię “wyjątkową”, czyli odbiegającą od prawidła, jest, stosunkowo, w języku polskim, bardzo mało.

Temi “wyjątkami” są właściwie wyrazy, które, pochodząc z języków obcych, zachowały ślady swej własnej, obcej nam, pisowni,—a dalej “wyjątkami” są i te wyrazy, które, choć rdzennie polskie, rdzennie słowiańskie, można objaśnić za pomocą porów-

nawczych badań z odnośnemi wyrazami innych języków słowiańskich lub za pomocą przypominania wyrazów staropolskich, wyszłych z użycia.

A ponieważ niepodobieństwem jest tłumaczyć nieznanym języków, a nadewszystko języka staro-słowiańskiego, że, na przykład, wyraz *“rzeka”* dlatego się pisze przez *“rz”*, ponieważ osnowa tego wyrazu ma starosłowiańskie *“r”* (rieka) lub że wyraz *“wróbel”* dlatego się pisze przez *“ó”*, ponieważ w osnowie znajduje się *“o”* (worobiej),—przeto należy te wyrazy uznać za *“wyjątki”* i tych wyjątków, czyli trudnych do wytłumaczenia wyrazów, się nauczyć.

Dla tych samych racji, kiedy idzie o ułatwienie nauki pisowni polskiej, o jej uproszczenie, niepodobna jest przypominać tak szczeropolskich a nieużywanych wcale wyrazów jak:

“Czqć” (pochodne: począć, zacząć, wypocząć)

“Zdźqć” (pochodne: zżymać, wyżymać).

Szukającym uproszczonego sposobu nauczania się ortografii polskiej niechaj wystarczy zapamiętanie tej prawdy, że dla uczonogo, dla badacza wyjątki nie istnieją. Pisownię każdego wyrazu można wytłumaczyć i objaśnić, bo najbardziej zawiły wyraz ma dla pisowni swej logiczny rodowód.

Wielkie Litery

Paragraf 8—

Pisać należy wielką literą:

- 1) Wyrazy początkowe każdego okresu oraz zdania, następujące po kropce.
- 2) Wyrazy początkowe po dwukropku, jeżeli po nim następuje przytoczenie cudzych wyrazów, lub jeżeli następuje wyliczenie kategoriyczne, jak na przykład, w tym właśnie ustępie.
- 3) Imiona własne bogów, ludzi, narodów, zwierząt, miejscowości (miast i wsi), krajów, rzek, gór, świąt, ulic i t. d.
- 4) Tytuły dzieł i utworów literackich.
- 5) Tytuły urzędników i dygnitarzy.
- 6) Tytuły i nazwy urzędowe władz i instytucji.
- 7) Tytuły osób, którym należy się lub którym chcemy okazać uszanowanie.
- 8) Tytuły i zaimki, odnoszące się do osoby, do której piszemy.
- 9) W poezji, wyrazy, rozpoczynające każdy nowy wiersz.

Przykłady:

1. 2. Książę Józef Poniatowski, rzucając się w fale Elstery, zawołał: “Bóg mi powierzył honor Polaków, Bogu go tylko oddam”.

3. Jowisz, Goplana, Brahma,—Jan Kochanowski, Mikołaj Kopernik,—Polak, Amerykanin, Francuz, Turek,—pies Kruczek, wyźlica Sójka, kasztanka Białonóżka,—Poznań, Kielce, Wilno, wieś Mokotów, Czarny Dwór, Powązki,—Wisła, Pilica, Czarna Przemsza,—Karpaty, Pireneje, Alpy,—Wielkanoc, Boże Narodzenie, Wniebowstąpienie, Popielec,—ulica Senatorska, Krakowskie-Przedmieście, ulica Lincoln.

4. Stara Baśń Kraszewskiego,—Pan Tadeusz,—Kordjan Słowackiego,—Halka Moniuszki,—Bitwa pod Grunwaldem Matejki.

5. Prezydent Stanów Zjednoczonych,—Wódz Legionów, Henryk Dąbrowski,—Ksiądz Stablewski, Arcybiskup Gnieźnieński,—Książę Czartoryski, Generał Ziem Podolskich.

6. Bank Narodowy.—Związek Narodowy Polski.—Akademia Umiejętności w Krakowie.—Sejm Rzeczypospolitej.—Sąd Apelacyjny.—Główny Urząd Podatkowy.—Ministerjum Sprawiedliwości.

7. Pod Twoją obronę uciekamy się, święta Boża Rodzicielko.—Bóg, Pan Wszechmogący, Stwórca Wszechświata.—Jego Eminencja, Ks. Kardynał, Dalbor, przybył do Warszawy.—Pan Wojewoda dał swoje zezwolenie.—Król Jegomość bardzo się na to rozgniewał.

8. Dawno do Ciebie nie pisałem, Drogi Przyjacielu.—Niech Szanowny Pan będzie łaskaw przychylić się do mej prośby.—Niech Pan Prezes zaraz wyda polecenie a, ufam, że przy Jego współdziałaniu, sprawa będzie pomyślnie załatwiona.—Zasylałem Kochanemu Ojcu i Drogiej Mamie wyrazy szczerego synowskiego przywiązania.

9. Uciekła mi przepióreczka w proso,
A ja za nią, nieboraczek, boso,
Trzeba by się pani matki spytać,
Czy pozwoli przepióreczkę schwytać.

Małe Litery

Paragraf 9—

Małą literą początkową pisać należy :

- 1) Nazwy dni w tygodniu.
- 2) Nazwy miesięcy.
- 3) Nazwy ras ludzkich, mieszkańców wsi i miast.
- 4) Przymiotniki, urobione od imienia własnego miejscowości lub osoby, nazwy zakonów i zakonników.

Przykłady:

1. poniedziałek, wtorek, środa, czwartek.
 2. styczeń, marzec, lipiec, październik, grudzień.
 3. murzyni, semici, indjanie, malajczycy, warszawianka.
 4. Rzeki amerykańskie. Dzwon zygmunowski. Kraszewski był warszawianinem.—Piotr Skarga był jezuitą.—Matka jej była krakowianką.—Kordecki był przeorem paulinów w Częstochowie.
-

Wyrazy Obce

Paragraf 10—

Według prawideł pisowni polskiej pisać należy:

1) Imiona własne ze świata starożytnego, które nasz język przez tradycję sobie przyswoił.

Pisze się więc według brzmienia: Ateny, Wergiljusz, Fidjasz, Cyrus, Krezus, Maraton, Junona, Afrodyta, Neptun, Menelaus Hektor, Cezar, Katon, Solon, Platon i t. d.

2) Imiona własne słowiańskie oraz imiona, wzięte z języków nie używających alfabetu łacińskiego.

Pisze się mianowicie: Wyszehrad, Murawiew, Cankow, Wenzeloz, Kemal Pasza, wilajet, Tukum-Kale, Mahomet, Harun-al-Raszyd, Konfucjusz, i t. d.

3) Nazwy geograficzne oraz imiona własne osób ze świata nowożytnego, imiona już przyswojone a więc te, które przybrały brzmienie odmienne od oryginalnego.

Pisze się więc: Paryż, Rzym, Madryt, Kopenhaga, Lugdun, Medjolan, Nowy-York, Piza, Florencja, Burgundja, Marsylja, Filadelfja, Sabaudja i t. d.

Pisze się nadto: Szekspir (zamiast Shakespeare), Kalderon (zamiast Calderon), Rafael, Tycjan, Kondeusz, Gwizjusz, Krzysztof Kolumb, Michał Anioł i t. d.

4) Wyrazy utworzone z imion własnych obcych, a więc: bajronizm, szekspirowski, szopenowski, platonizm i t. d.

5) *Według pisowni oryginalnej pisze się imiona własne, wzięte z języków nowożytnych, które używają alfabetu łacińskiego:*

Goethe, Rousseau, Byron, Michelet, New-Jersey, Pasteur, Foch, Bacon, Harding, Hoover, Grey, Kipling, Dumas, Leonardo da Vinci, Van Dyck i t. d.

Przy deklinacji tych imion własnych, można używać apostrofu, o ile jest on potrzebny dla zachowania oryginalnej pisowni.

Pisze się więc:

Rousseau'a, Poincare'mu.

Tam przecież, gdzie oryginalna pisownia przy deklinacji uciec nie może, dodaje się wprost właściwe końcówki:

Prezydent Wilson: prezydenta Wilsona.

Marszałek Foch: Marszałkowi Fochowi.

Bacona, Hooverowi, Goethem.

“Ge” (je), “gie” i “gi” w wyrazach przyswojonych

Paragraf 11—

“Ge” pisać należy:

1) W wyrazach przyswojonych wprost lub pośrednio z języków: łacińskiego, greckiego i arabskiego:

Przykłady:

algebra	geometria	genjusz	legenda
ewangelja	genealogja	gest	regent
geografja	generał	gestykulacja	regencja
geologia	geneza	hegemonja	tragedja

2) w imionach własnych przyswojonych:

Przykłady:

Genewa	Gerard	Gertruda	Gehenna
Genua	Gerwazy	Georgja	Eugenja
Genowefa	Germanja	Gedeon	Ifigenja

Wyjątek stanowią imiona własne, pochodzące z języka litewskiego.

Pisać i mówić należy:

Jagiello, Olgierd, Giedymin, Skirgiełło, i t. d.

Uwaga. W wyrazach przyswojonych, w których „*ge*” przeszło w „*je*”, pisze się także „*je*”.

Przykłady:

jenerał (mówi się i pisze bowiem „general” i „jenerał”)
rejestr (albo regestr)
rejent (w znaczeniu notariusz)—ale—
regent (w znaczeniu dostojnika, panującego w zastępstwie monarchy).

„*GIE*” pisze się we wszystkich wyrazach, nie podlegających wskazanym wyżej prawidłom.

Przykłady:

Angielka, giermek, giełda, giez, gietry.

„*GI*” pisze się w wyrazach, pochodzących z języków łacińskiego i greckiego zarówno tam, gdzie w wymowie się utrzymało całkowicie, jak i tam, gdzie w wymowie zaciera się i zdaje się przechodzić w samo „*i*”.

Przykłady:

gimnastyka	logika
magistrat	ginekologja
registratura	oryginalność
imaginacja	magister.

“I” lub “y” w wyrazach przyswojonych

Paragraf 12—

Litery “i” lub “y” w wyrazach przyswojonych, gdzie w językach klasycznych są litery “v” lub “y” pisze się, stosownie do wymawiania, przez *i* lub *y*.

hipoteka	mitologia	Hybrydy
hiperbola	mineralogja	hymn
hiperprodukcja	mistyfikacja	hydra
hipodrom	pirotechnik	hydrat
hipopotam	higjena	Hymen
hipoteza		

“X”, “ks” i “gz” w wyrazach przyswojonych

Paragraf 13—

Litera “X”.

Głoska “X” w języku polskim wyszła zupełnie z użycia.

Pisze ją się wyjątkowo w imionach własnych, obcych, i tylko wówczas, gdy się chce zachować obcą pisownię.

Przykłady:

Xeres (wymawiaj: Cheres), miasto w Hiszpanji, gatunek wina.

“Ks” i “Gz”.

We wszystkich wyrazach, w których brzmi głoska “x”, pisać według dźwięku “ks” lub “gz”.

Przykłady:

egzamin	ekscentryczny	Ksantypa	tekst
egzemplarz	ekskomunika	Ksenofont	kodeks
egzekucja	ekspert	Kserkses	taksa
egzema	ekspres	Aleksander	taksator
egzotyczny	eksplozja	ksiądz	aksamit
egzekwie	ekstaza	książę	oksydować
egzystencja	ekspedycja	ksieni	aksjomat
egzystować	ekspens	księżyc	akselbanty

Litery “ą” i “ę” jako końcówki imion

Paragraf 14—

Zakończenie na “ę” mają:

1) W IV. przypadku *liczby pojedynczej*:

rzeczowniki rodzaju żeńskiego, kończące się na “a”, “i”

rzeczowniki rodzaju męskiego, kończące się na “a”

Naprzykład:

matka	— matkę	wojewoda	— wojewodę
panna	— pannę	radzca	— radzcę
lampa	— lampę	starosta	— starostę
księżna	— księżnę	sędzia	— sędzie
dama	— damę	poeta	— poetę
czara	— czarę	wierszokleta	— wierszokletę
gospodyni	— gospodynię	kameduła	— kamedułę
mistrzyni	— mistrzynię	kaznodzieja	— kaznodzieję

Wyjątek. “Pani” ma w czwartym przypadku liczby pojedynczej “*panią*”.

2) *Rzeczowniki rodzaju nijakiego*, w przypadkach I, IV i V *liczby pojedynczej*, mające w II przypadku liczby pojedynczej o jedną sylabę więcej.

Naprzykład:

imię	— imienia	dziecię	— dziecięcia
cielę	— cielęcia	chłopię	— chłopięcia
prosię	— prosięcia	dziewczę	— dziewczęcia

3) *Zaimki osobowe mię i cię*,—zaimek zwrotny: “*się*” i *zaimek wskazujący* rodzaju żeńskiego, w IV przyp. liczby pojedynczej “*tę*”.

Zakończenie na “*q*” mają:

1) *Rzeczowniki rodzaju żeńskiego*, wszystkie *rzeczowniki męskie*, kończące się na “*a*”, i niektóre inne, mają, w VI przypadku liczby pojedynczej, końcówkę “*q*”.

Naprzykład:

Kobietą, matką, szatą, dratwą, igłą, Marją, Joanną, ziemią, starostą, wojewodą, rządcą, sędzią, kamedulą
a także: Moniuszką, Jagiełłą, Kościuszką.

2) *Przymiotniki, zaimki, liczebniki i imiesłowy* odmienne rodzaju żeńskiego w IV i VI przypadku liczby pojedynczej.

Naprzykład:

głęboką	swoją	drugą	leącą
wysoką	tamtą	trzecią	placzącą
daleką	moją	dziesiątą	tęskniącą
ładną	waszą	piętnastą	wzdychającą

Uwaga. Zakończenia na “*q*” i “*e*” w czasownikach, patrz rozdział p. t. “Czasowniki”, Paragrafy 46, 48, 51.

“*A*” — “*ę*”, “*on*” — “*om*”, “*en*” — “*em*”

Paragraf 15—

Jeżeli w wyrazie słyszymy dźwięki nosowe “*a*” lub “*ę*” albo nawet dźwięk, przypominający “*on*”, “*om*”, “*en*” lub “*em*”, to wyraz taki pisać należy zawsze przez “*a*” albo przez “*ę*”.

Przykłady:

z ą bki	r ę ka	mi ę ta	tr ą ba
r ą bię	go ł ębnik	w ę dka	g ą bka
pi ę ta	cho m ąta	gi ę tki	tys i ącny

Jeżeli *wyraz jest pochodzenia obcego*, to pisze go się zawsze stosownie do brzmienia, przez “*on*”, “*om*”, “*en*”, lub przez “*em*”.

Przykłady:

Agent	gondola	konkurs	poncz
atrament	gonty	konsola	pons
benzyna	gremplować	konspirować	rekomendacja
blond	kalendarz	kontent	rondel
bomba	klomb	kontusz	rondo
bronz	komfort	kontynent	ront
cement	kompanja	konwalja	sakrament
centnar	kompas	legenda	sonda
centymetr	komplet	lombard	student
cenzor	kompot	lont	szezlong
dependent	komput	mendel	talent
dywidenda	komplement	mongoł	temblak
element	koncert	patent	temperatura
emblemata	koncept	pendent	temperować
elementarz	koncha	pendzel	tempo
frendzla	konfitury	plomba	terpentyna
fundament	konfiskować	pompa	tombak

Wyjątek:

Imiona własne spolszczone zachowują zawsze pisownię przez “en”.

Przykłady:

Walenty, Jacenty, Gaudenty, Wincenty.

Końcówki “ami”, “mi”, “ym”, “em”, “ymi”, “emi”

Paragraf 16—

1) *Rzeczowniki wszystkich rodzajów w VI przypadku liczby mnogiej mają końcówkę “ami” albo “mi”.*

Przykłady:

domami	ludźmi	dłońmi
kobietami	końmi	sprawami
stworzeniami	dziećmi	córkami

2) *Przymiotniki, zaimki, liczebniki przymiotnikowe, imiesłowy odmienne*

w VI i VII przypadku *liczby pojedynczej:*
w rodzaju męskim kończą się na “ym”, albo “im”.
w rodzaju nijakim kończą się na “em”.

dobrym człowiekiem	w dobrym człowieku
tym panem	w tym panu
drugim zeszytem	w drugim zeszycie
drżącym liściem	w drżącym liściu
dobrem dzieckiem	w dobrym dziecku
tem piórem	w tem piórze
czwartem zadaniem	w czwartem zadaniu
starzejącym się winem	w starzejącym się winie

3) W III przypadku *liczby mnogiej też same imiona* przybierają końcówkę “*ym*” lub “*im*”, bez względu na rodzaj.

Przykłady:

dobrym panom, dobrym kobietom, dobrym dzieciom, wielkim ludziom, wielkim zmartwieniom, wielkim lustrom.

4) *Zawsze też same imiona* (w punktach 2 i 3 wymienione) w VI przypadku *liczby mnogiej*, w formie *osobowej męskiej* przybierają końcówkę “*ymi*” lub “*imi*” w formie zaś *rzeczowej męskiej i w rodzajach żeńskim i nijakim* “*emi*”.

Przykłady:

dobrymi panami	dobremi kobietami
wielkimi ludźmi	wysokimi żądaniami
pilnymi studentami	pilnymi dziećmi
dzielnymi młodzieńcami	dzielnymi końmi
odważnymi oficerami	odważnymi dziewczętami
silnymi mężczyznami	silnymi wołami
silnymi drzewami	silnymi linami

Ułatwienie

W razie wątpliwości czyli w VI przypadku *liczby mnogiej* należy pisać końcówkę “*ymi*”, “*imi*” lub “*emi*”—wystarczy zapamiętać ostatnią literę pierwszego przypadku *liczby mnogiej*.

Jeżeli w pierwszym przypadku *liczby mnogiej* znajduje się na końcu litera “*i*” lub “*y*” to należy w VI przypadku *liczby mnogiej* pisać zawsze “*imi*” lub “*ymi*”.

Jeżeli zaś znajduje się litera “*e*” to należy w VI przypadku *liczby mnogiej* pisać “*emi*”.

Przykłady:

dobre dzieci	dobremi dziećmi
dobre konie	dobremi końmi
dobrzy ludzie	dobrymi ludźmi
dobre matki	dobremi matkami

Litery “ó” — “u”

Paragraf 17—

1) Jeżeli w osnowie wyrazu znajduje się “o” a w pochodnym słyhać “u” to wyraz taki pisze się zawsze przez “ó”, lub też, gdy dźwięk “u” zmienia się w pochodnym w “o” to znaczy, że w osnowie jest “ó”.

Przykłady:

wschodzić	—	wschód	mróz	—	mrozy
głodny	—	głód	pokój	—	pokoje
chodzić	—	chód	naród	—	narody
powrotny	—	powrót	rów	—	rowy
smrodzić	—	smród	ogród	—	ogrody
rodzić	—	ród	sól	—	sole
stoły	—	stół	bór	—	bory

Ułatwienie

Jeżeli dany wyraz można tak zmienić, żeby, zamiast brzmienia “u” słyhać w nim było “o”, w takim razie pisać go **trzeba** przez “o *kreskowane*” czyli “ó”.

Jeżeli zaś dźwięk “u” nie daje się zmienić, lecz brzmi **ciągłe** jako “u”, w takim razie, należy pisać “u”.

Przykłady:

mur—muru, mury, murować, murowanie

tu wszędzie pozostaje dźwięk “u”

nóż—noża, nożem, noże

tu dźwięk “u” zmienia się w “o” więc pisze się “ó”

dla tej samej zasady pisać należy:

wóz	—	wozy	buda	—	budy
wór	—	wory	kura	—	kury
miód	—	miody	but	—	buty
chłód	—	chłody	duch	—	duchy
lód	—	lody	lud	—	ludy

2) W drugim przypadku liczby mnogiej *rzeczowników męskich* końcówkę brzmiącą “uw” pisze się zawsze przez “ów”.

Przykłady:

ojców—dachów—lasów—czasów—studentów
panów—krzaków—grzechów—środków—stołów.

3) Przez “ó” piszą się zawsze przyrostki końcowe “ówna” i “ówka”.

Piekarzówna	podkówka
aptekarzówna	gwintówka
mularzówna	skówka
Radziwiłówna	wiwatówka
bednarzówna	mrówka

Wyjątek:

Pisać jednakże zawsze: *Zasówka*.

4) *Wyrazy, mające w osnowie “ó”, które nie daje się łatwo odnaleźć, jako pochodzące z dawnego “o” i “e”.*

Wyrazy te należy zapamiętać, jako “wyjątki i pisać je, zarówno, jak i wszystkie pochodne od nich, przez “ó”.

Brózda	który	równy	wójt
chór	mózg	róża	wróbel
chróst	ogół	różny	wróżba
córa	ogórek	różga	wskrós
czółno	ożóg	skóra	żółc
dłóto	pióro	stróż	żółw
dziób	plókać	szczegól	żóraw
góra	plótno	siódmy	źródło
jaskółka	pół, półka	szósty	
Józef	póki, póty	tchórz	
klótnia	późny	wiewiórka	
król	próchno	wiór	
krótki	próżny	włóka	

Paragraf 18—

5) Czasowniki, kończące się na “*ować*”, “*iwać*”, “*ywać*”, w pochodnych odmianach, mają zawsze “*u*”.

Przykłady:

gotować	—	gotujesz	pisywać	—	pisujecie
rachować	—	rachuje	siadywać	—	siadujesz
zwiastować	—	zwiastuję	widywać	—	widuję
częstować	—	częstujecie	oczekiwać	—	oczekujemy
dziękować	—	dziękujemy	wykrzykiwać	—	wykrzykują
pracować	—	pracują	zasługiwać	—	zasługujesz

Paragraf 19—

6) Wszystkie rzeczowniki, kończące się na “*un*”, “*unek*”, “*unka*” w końcówkach tych zachowują zawsze literę “*u*”.

Przykłady:

opiekun	obrachunek	opiekunka
zwiastun	poczęstunek	piastunka
piastun	ładunek	zwiastunka

Paragraf 20—

7) Wszystkie rzeczowniki, kończące się na :

“*uł*”, “*uła*”, “*ułka*”

“*ulek*”, “*ulka*”, “*unio*”, “*uś*”, “*usia*”, “*uszek*”, “*uszeko*”

“*utki*”, “*utka*”, “*uchny*”, “*uchna*”

“*um*”, “*ument*”, “*ura*”, “*uar*”

w końcówkach tych zachowują zawsze literę “*u*”.

Przykłady:

artykuł	kapituła	formułka	Julek
czambuł	gadula	jarmułka	chłopulek
muskuł	reguła	szypułka	
wehikuł	infuła	bibułka	

matulka	Maniusia	drobniutka	postument
cybulka	milusia	słodziutka	argument
dziadunio			
ptasiunio	fartuszek	miluchna	cenzura
tatunio	kożuszek	zgrabniuchna	politura
Stefunio	serduszko	muzeum	inwestytura
Miluş	jabluszek	liceum	
chłopus		kolegjum	rezerwuar
kotuś	malutki		trotuar
Jędrus	świeżutki	dokument	repertuar

Wyjątek: protokół, protokółarny, protokółista.

“Ja”—“j”—“i”

Paragraf 21—

We wszystkich wyrazach spolszczonych, kończących się na :

ja, jał, jon, jum, jer, jusz

oraz we wszystkich pochodnych od tych wyrazów, jak i w wyrazach złożonych należy pisać zawsze “j”.

Przykłady:

Anglja	komisja	ceremonjał	kolegjum	furjer
Arabja	konwalja	kordjał	dominjum	fryzjer
Azja	kolacja	memorjał	wadjum	Marjan
Bastja	stacja	specjał	archiwarjusz	marjański
Belgja	partja	bataljon	genjusz	azjatycki
Leokadja	pensja	centurjon	notarjusz	fryzjerstwo
Marja	promocja	miljon	paljusz	bibliografja
Serbja	prowincja	tryljon	kasjer	ortografja
Zofja	wakacje	pocztyljon	kurjer	geologja

W środku wyrazów zawsze należy pisać “j”, jeżeli słychać dźwięk “ja”.

Przykłady:

partjota	warjat	marjonetka	adjutant
marjacki	antykwariat	heljotrop	misjonarz
karjatyda	idjota	entuzjizm	brewjarz

W zgłoskach początkowych wyrazów należy pisać zawsze “i”,

Przykłady:

Dionizy	hieroglif	hiena
Hieronim	hierarchja	diadem
diamant	hiacynt	diagnoza
dialekt	fiolek	

Wyjątki:

Tryjest, tryumf i djabeł
Chrześcijanin, chrześcijaństwo.

Odmiana rzeczowników kończących się na “ja”

Paragraf 22—

Liczba pojedyncza.

Wszystkie rzeczowniki, kończące się na “ja”, w drugim przypadku liczby pojedynczej, mają końcówkę “ji”.

Przykłady:

Konstancja	—	Konstancji
Anastazja	—	Anastazji
lewkonja	—	lewkonji
geografja	—	geografji
lilja	—	lilji
chemja	—	chemji
oranżerja	—	oranżerji
biologja	—	biologji

Liczba mnoga.

Wszystkie rzeczowniki, kończące się na “ja”, mają w drugim przypadku liczby mnogiej,

po spółgłoskach *c, d, r, s, t, z*, końcówkę “yj”
po wszystkich innych końcówkę “ij”

Przykłady:

racja	—	racyj	pensja	—	pensyj
kolacja	—	kolacyj	fuksja	—	fuksyj
stacja	—	stacyj	zakrystja	—	zakrystyj
komedja	—	komedyj	partja	—	partyj
oranżerja	—	oranżeryj	fantazja	—	fantazyj
baterja	—	bateryj	małmazja	—	małmazyj
kawalerja	—	kawaleryj	inwazja	—	inwazyj
lilja	—	lilij	linja	—	linij
Amelja	—	Amelij	szałwja	—	szałwij
kaligrafja	—	kaligrafij	akademja	—	akademij
religja	—	religij	symfonja	—	symfonij

Ch — h

Paragraf 23—

Kiedy słyszymy w wyrazie dźwięk “*ha*”, to najczęściej należy pisać go przez mocne “*ch*”.

Im pochodzenie danego wyrazu i jego brzmienie jest bardziej polskiem, tem większa pewność, że tylko przez “*ch*” wyraz ten pisać trzeba.

Tam przecież, gdzie wyraz jest z pochodzenia cudzoziemski, gdzie jest tylko spolszczony, tam, przeciwnie, bardzo rzadko dźwięk “*ha*” pisze się przez “*ch*”,—a najczęściej przez samo, słabe “*h*”.

Znajomość pochodzenia danego wyrazu znakomicie ułatwia naukę pisowni.

Wiemy, naprzykład, że litera “*g*” przechodzi w literę “*h*”, a więc bardzo łatwo możemy sami dojść, że:

Wyrazy “*wahadło*”, “*wahać się*” należy pisać przez samo “*h*”, bo wyrazy te pochodzą od wyrazu “*waga*”.

“*Hrabia*” pisać trzeba przez samo “*h*”, bo wyraz ten pochodzi od niemieckiego “*graf*”.

“*Hreczka*”, “*hreczkosiej*” pochodzą od “*gryka*”.

“*Hardy*”, boć to zmienione “*gardy*”, “*gardzić*”.

“*Hołysz*”, boć to pochodny wyraz od “*goły*”, tak samo jak wyraz “*hołota*” czyli “*gołota*”.

Znający, dalej, bodaj początki języka niemieckiego mogą odrazu przypomnieć sobie cały szereg wyrazów, wziętych z języka niemieckiego, wyrazów, które utrzymały swoją niemiecką pisownię przez samo “*h*”.

Naprzykład:

Hacel, haft, hak, hala, halabarda, hamulec, handel, harcap, harfa, hart, hebel, heca, hełm, herb, herold, herszt, hetman, holownik i t. d.

W ten sam sposób może rozstrzygnąć wątpliwości ten, który zna język francuski, grecki, turecki, węgierski, arabski, bo i z tych języków pewna liczba wyrazów przeszła do języka polskiego, zatrzymując pisownię przez “h”.

Ponieważ jednak dla nieznających obcych języków,—tego rodzaju poszukiwania byłyby niemożliwe do prowadzenia,—należy przeto, dla nauczania się pisowni wyrazów przez “ch” i “h”,—trzymać się zasady, że wszystkie wyrazy, w których słychać dźwięk “ha”, piszą się przez “ch”,—a następnie zapamiętać “wyjątki”, czyli wyrazy, piszące się przez samo “h”.

Pisać należy zawsze następujące wyrazy i pochodzące od nich:

Chaber	chluba	cholewa	chrzest	chytry
chałupa	chłop	chorągiew	chrzęst	chyży
chart	chłód	choroba	chuchać	pachnąć
chata	chmiel	chów	chudy	pacholek
chcieć	chmura	chrap	chwała	pachwina
chciwy	chochla	chronić	chwila	pchać
chełpić się	chochlik	chróst	chwiejny	pchła
chędogi	chociaż	chrupać	chwytać	pęcherz
chlapać	chodnik	chrypka	chyba	puch
chleb	chodzić	chrzan	chybić	i t. d.
chlew	choina	chrząstka	chylić	

Dobrze zapamiętać poniższe wyrazy *obcego pochodzenia* a jednak takie, które przez “ch” pisać zawsze należy:

Chaos	Chiny	archiwum	klechda	Psyche
Chan	chirurgja	blichtr	kuchnia	schab
charakter	Chiwa	buchalter	ochmistrz	schemat
chemja	chlor	cherubin	ochra	schizma
chimera	chór	jucht	pacht	scholastyka
chinina	chroniczny	katecheta	pachciarz	wachmistrz
	chryja	katechizm		wachlarz

Pisać zawsze przez samo "h" następujące wyrazy i wszystkie od nich pochodne:

Habit	hajduk	hala	hamak	hańba
haft	hak	halabarda	hamulec	haracz
hajdamaka	hakatysta	hałastra	handel	harap
harcerz	helikopter	hołota	humerał	czyhać
hardy	hełm	hołubiec	humor	druh
harfa	herbata	homar	huragan	druhna
harmonja	herb	honor	hurt	Ghetto
harować	heretyk	horda	husarz	Jehowa
harpuna	heroizm	horoskop	husyta	kahał
hart	herszt	horyzont	huścić	kurhan
hartować	het	hospodar	huta	mahoń
hasać	hetman	hostja	huzar	nahajka
hasło	higjena	hotel	hycel	ohyda
hawelok	hipokryta	hoży	Hydra	pohaniec
hazard	hipoteka	hrabia	hydrat	porohy
heban	histerja	hreczka	Hymen	puhacz
hebel	historja	hupka	Hymn	puhar
heca	hierarchja	hufiec	alkohol	wahać
hejnał	hieroglif	huk	blahy	wahanie
hektar	hodowla	hulać	bohater	wahadło
hektograf	holować	hultaj	bohomas	
hektolitr	hołd	humanista	buhaj	

Ułatwienie: Wszystkie imiona własne, żeńskie i męskie, zaczynające się od dźwięku "ha" piszą się przez samo "h".

Przykłady: Helena, Hanna, Henryk, Hieronim, Horacy.

Wyjątki stanowią imiona: Chrystjan, Chryzostom, Chryzant, Chlebosław, Chocisław, Chwalibóg, Chwalimir.

Wobec tak małej liczby imion własnych, rozpoczynających się na "ch", powyższe "ułatwienie" należy dobrze zapamiętać.

Ułatwienie: Jeżeli wyraz polski brzmi podobnie do angielskiego i jeżeli w języku angielskim pisze się przez samo "h" to i w polskim pisać go należy przez samo "h", wyrazy te pochodzą od tego samego greckiego, łacińskiego źródłosłowu.

Wyrazy przez “rz” i “sz”

Paragraf 24—

1) Jeżeli w osnowie (w pierwiastku) wyrazu znajduje się litera “r”, to wszystkie pochodne wyrazy, w których słychać dźwięk “*żet*”, piszą się przez “*rz*”.

Przykłady:

mara—marzenie, rozmarzony, marzycielski
góra—górzysty, wzgórze, płaskowzgórze
wiara—wierze, wierzyć, powierzać, zawierzać
pokora—pokorze, upokorzenie, upokarzający

2) Po spółgłoskach *b, p, d, t, g, k, ch* pisze się zawsze “*rz*” i to bez względu na to, czy słyszymy wyraźne “*żet*” czyli nawet dźwięk zbliżony do “*sz*”.

Przykłady:

brzeg	drzewo	grzech	krzyk
brzemie	drzazgi	grzmot	krztusić się
brzuch	drzemka	grzyb	krzywy
przed	trzon	zgrzyt	krzesać
przybyć	trzask	zgrzebło	chrzan
przód	trzeba	krzak	chrzest

Po spółgłosce “*w*”, jeżeli słyszymy wyraźne “*żet*” to piszemy “*rz*”, jeżeli zaś słyszymy dźwięk “*sz*” to piszemy “*sz*”.

Przykłady:

wrzos, wrzesień, wrzawa, wrzód, wrzeczono
ale zawsze pisać należy:
wszy, wszędzie, wszystko, wszak, wszecz, wszywać.

Wyjątki:

a) Następujące wyrazy, oraz wszystkie pochodne od nich, od prawideł powyższych odstępują:

bukszan, kształt, kszyc (gatunek ptaka), oksza (herb)

piegża, pszczoła, pszenica

dżokej, budżet, dzuma, drożdże, gżegżółka

oraz wszystkie wyrazy mające “*żdż*” od “*zd*” i “*zg*”, jak:

jeżdżę, gnieżdżę, móźdżek, różdżka, miażdżę, bróżdżę.

b) W stopniu wyższym przymiotników dodajemy zawsze przyrostek “*szy*”, końcówka ta pozostaje bez względu na poprzedzającą spółgłoskę “*b*”, “*d*”, “*t*” i tak dalej.

Przykłady:

grubszy

głupszy

twardszy

młodszy

lepszy

suchszy

c) Wyrazy, zaczynające się od “*ż*” i “*sz*” z przedrostkami “*od*”, “*pod*”, “*nad*”, “*w*” zatrzymują zawsze “*ż*” i “*sz*”, bez względu na poprzedzającą samogłoskę.

Przykłady:

wżerać się

nadsztukować

odżałować

podszepnąć

odżywiać

podżyły

Paragraf 25—

Ułatwienie:

Wszystkie rzeczowniki rodzaju męskiego, kończące się na dźwięk “*aż*” a nadewszystko oznaczające rzemieślników, zawo-
dowców, przypisujące pewne czynności specjalne, piszą się na
końcu przez “*arz*”.

Przykłady:

kuglarz

malarz

rymarz

dekarz

puszkarz

kucharz

lekarz

grabarz

pieczętarz

kramarz

stolarz

aptekarz

bednarz

drukarz

kominiarz

ślusarz

arendarz

piekarz

rzeźbiarz

kamieniarz

blacharz

włodarz

mleczarz

gazeciarz

gospodarz

nudziarz

pieśniarz

plotkarz

bajarz

figlarz

bakalarz

sitarz

druciarz

kotlarz

paskudziarz

prócz powyższych zawsze pisze się:

cmentarz

wachlarz

korytarz

wirydarz

elementarz

kałamarz

komentarz

jazgarz

ołtarz

relikwjarz

refektarz

inwentarz

Wyjątki

Wszystkie wyrazy rodzaju męskiego, pochodzące z języka francuskiego, a które zachowały w języku polskim oryginalne, francuskie brzmienie,—a mające końcówkę “aż”, “iż” piszą się zawsze przez “aź” lub “iż”.

Przykłady:

Aljaż, ekwipaż, marjaż, garaż, pasaż, багаż, kuraż, sztafaż, miraż, bandaż, pejjaż, negliż, paraliż, szantaż.

Paragraf 26—

Ułatwienie:

Wszystkie rzeczowniki rodzaju męskiego, mające końcówkę na dźwięk “eż” piszą się na końcu przez “erz”.

Przykłady:

Rycerz	nietoperz	balwierz	więcierz
pancerz	harcerz	kacierz	masztalerz
puklerz	perz	moździerz	żołnierz
snycerz	kołnierz	szermierz	wolunterz
pacierz	talerz	pasterz	psałterz
śpichlerz	płatnerz	kanclerz	kuśnierz

Wyjątki

Papież, łupież, jeż.

“Rz” trudne do wytłumaczenia

Paragraf 27—

W niektórych wyrazach trudno jest wytłumaczyć, dlaczego piszą się przez litery “rz”.

Takie wyrazy należy zapamiętać i pisać je przez “rz” zarówno jak i wszystkie wyrazy od nich pochodzące.

<i>Rzadki</i>	rzadko, rzadkość, rzadziej.
<i>Rząd</i>	rządzić, rządca, porządny, urząd, urzędnik, wy- rządzać, sporządzać, przyrząd, narzędzie
<i>Rzec</i>	przyrzekł, wyrzekł, narzekać, narzeczony, narze- czeństwo, odrzekać się, przyrzeczenie
<i>Rzecz</i>	rzeczownik, rzeczywisty, rzeczywistość
<i>Rzeka</i>	rzeczka, porzeczce, rzeczulka, rzeczny, porzeczki.
<i>Rzemięń</i>	rzemyk, rzemienny
<i>Rzemieślnik</i>	rzemiosło, rzemieślniczy
<i>Rzepa</i>	rzepka, rzepak, Rzepicha
<i>Rzępolić</i>	rzępoła, rzępolenie
<i>Rzęsa</i>	rzęsy, rzęsisły, rzęsiście
<i>Rzesza</i>	rzesze
<i>Rzeszota</i>	rzeszota, rzeszotnik
<i>Rzetelny</i>	rzetelność, rzetelnie
<i>Rzewny</i>	rzewnie, rozrzewnienie
<i>Rzeź</i>	rzeźnik, rzeźnia rzezać, rzeźbiarz, rzeźba
<i>Rzeźwy</i>	orzeźwiać, rzeźwo, rzeński
<i>Rzeżucha</i>	rzeżuchy
<i>Rznąć</i>	porznąć, wyrznąć, oderznąć
<i>Rzodkiew</i>	rzodkiewki
<i>Rzut</i>	rzucąć, porzucić, podrzutek, wyrzuty, rzutny
<i>Rzyć</i>	pasorzyt, pasorzytnictwo
<i>Bierzmo</i>	bierzmowanie, bierzmowany
<i>Burza</i>	burzliwy, zburzyć, wzburzony
<i>Jarzębina</i>	jarzębinowy, jarząbek
<i>Korzeń</i>	korzenie, korzenny, wykorzenić, korzonki, zako- rzenieć

<i>Korzystać</i>	korzystać, skorzystać, korzystny
<i>Kurz</i>	kurzawa, zakurzony, odkurzać, kurzyć
<i>Murzyn</i>	murzyni, murzyński, murzynka
<i>Orzech</i>	orzechowy, orzeszki, orzeszyna
<i>Pierzchać</i>	rozpiezchać się, rozpiezchły
<i>Śpichrz</i>	śpichrze, w śpichrzu, śpichlerz
<i>Świerzba</i>	świerzbienie, świerzbić
<i>Tchórz</i>	tchórzostwo, tchórzliwy, stchórzyc
<i>Towarzysz</i>	towarzystwo, towarzyski, towarzyszyć
<i>Uderzyć</i>	uderzenie, uderzony, wydarzenie, zdarzyć, zdarzenie, wydarzyć się, nadarzyć
<i>Wierzch</i>	na wierzchu, wierzchołek, powierzchnia, powierzchny
<i>Wrzos</i>	wrzosa, wrzosowisko
<i>Zorza</i>	zorza, zorze
<i>Zrzędzić</i>	zrzędnym, zrzędnym
<i>Zwierz</i>	zwierzyna, zwierzę, zwierzęta, zwierzynek
<i>Zrzeć</i>	wyraz przestarzały, lecz stanowiący wyraz zasadniczy, od którego pochodzą: ujrzyć, spojrzenie, wyjrzyć, dojrzyć, dojrzwać, dojrzały, obejrzyć, zajrzeć, przejrzeć się w lustrze, przejrzęły, wejrzanie i t. d.

“R—ż” rozdzielone

Paragraf 28—

<i>Dzier-żawa</i>	dzierżawca, dzierżawcy, dzierżyć
<i>Skar-żyć</i>	oskarżenie, oskarżony
<i>R-żeć</i>	rżenie konia
<i>Dr-żeć</i>	drżenie, zadrzeć
<i>R-żysko</i>	rżyska
<i>R-żany</i>	rżanka

“R—z” rozdzielone

Paragraf 29—

<i>Mar-znąć</i>	zmarznięty, marzniecie, zamarzanie
<i>Mier-zić</i>	obmierzły

“Dz” przed przyrostkami “ka”, “ki”, “two” i “ca”

“C” przed przyrostkami “ki”, “two”

Paragraf 30—

1) Pisać należy “dz” przed przyrostkami końcowymi “ka”, “ki”, “two” i “ca” w wyrazach, których osnowa kończy się na “d”.

Przykłady:

Przechadzka	sąsiedzki	śledztwo	władzca
schadzka	szwedzki	radzca	rządzca
przeprowadzka	dowództwo	dowódzca	sąsiedztwo
ludzki	wychodźtwo	wychodźca	zasadzka

2) W wyrazach, w których osnowa kończy się *nie na “d”*, należy przed przyrostkami “ki”, i “two” pisać “c”.

świecki	próżniactwo	łajdactwo
szkocki	bractwo	pieniactwo
kozacki	kozactwo	matactwo
chwacki	junactwo	biedactwo
junacki	żebractwo	przemysłnictwo

“Zd” i “zg”

Paragraf 31—

Jeżeli w osnowie (w pierwiastku) wyrazu znajduje się “zd” lub “zg” to litery te zmiękczają się w sposób następujący:

zd zmiękcza się na *żdż* lub na *źdź*

zg zmiękcza się tylko na *źdź*

Przykłady:

brózda	—	bróździć, nie bróźdź
gniazdo	—	gnieździć, gnieźdzą
gwizdać	—	gwiźdżę, gwiźdżemy
jazda	—	jeździć, nie jeźdź, jeźdżę, ujeżdżalnia
miazga	—	miaźdżyć, zmiaźdżyć
mózg	—	móźdżek
rózga	—	róźdżka
drzazga	—	drzadżka

Litera “z” przez “ka”, “c” lub “ca”

Paragraf 32—

Przed literami “k”, “c” lub “ca”, w zakończeniu wyrazów, wówczas pisze się “z”, gdy osnowa wyrazu kończy się na literę “z”.

Przykłady:

Zwycięzca
wynalazca
grabieżca

wazka
Francuzka
obrazki

zarazki
obowiązki
na gałązce

Przymiotniki i przysłówki na “ski”, “sko”, “ki”, “ko”

Rzeczowniki na “skość”, “kość” i “stwo”

Paragraf 33—

1) Rzeczowniki, przymiotniki i przysłówki z przyrostkami końcowymi “ski”, “sko”, “skość” i “stwo”,—pisać należy zawsze przez “s”.

Przykłady:

Mąż	— męski	— męsko	— męstwo
Bóg	— boski	— bosko	— boskość
rycerz	— rycerski	— rycersko	— rycerskość

i tak samo zawsze:

ubóstwo	wiedeński	rześkość	ochędóstwo
praski	niedołęstwo	rycerstwo	bóstwo

2) Rzeczowniki, przymiotniki i przysłówki, mające w osnowie końcowe “z” przez przyrostkami “ki”, “ko” i “kość”, piszą się także, zawsze przez “s”.

Przykłady:

Niski	nisko	niskość	papieski	sueski
bliski	blisko	bliskość	kaukaski	rzeński
śliski	ślisko	śliskość	francuski	łupieski
wąski	wąsko	wąskość	zwycięski	grząski

“Sk” i “st”

Paragraf 34—

Jeżeli w osnowie (w pierwiastku) wyrazu znajduje się “sk” albo “st”, to litery te zmiękcza się w pochodnych wyrazach, w sposób następujący:

sk zmiękcza się tylko na *szez*
st zmiękcza się na *ś* lub na *szez*

Przykłady:

troska, troszczę się, nie troszcz się
błysk, błyszczeć, błyszczysz
deska, deszczułka
pysk, pyszczek
pisk, piszczysz, piszczy
łuska, łuszczy się
trzask, trzeszczy
głaskać, głaszcze
miasto, w mieście, mieszczanin
pusty, puszcza, puścizna
szelest, w szeleście
ciasto, w cieście
gęsty, gąszcz, gęściej

Uwaga.—*Deszcz*, drugi przypadek *deszczu* albo *dżdżu*, dalej *deszcze* albo *dżdże*.

Litery “ś”, “sz” i “sch”

Paragraf 35—

1) Wszystkie wyrazy swojskie mają początkowe “ś”.

Przykłady:

ślask	śmierć	śliczny	świekra	świstak
ślub	ślina	wiśnia	świadek	świński
ślad	śle	śmiech	świecić	świt
śpiewka	ślepy	pośpiech	świetny	święty
śnieć	śledź	ślaz	koślawy	świergot
śmietana	śledziona	śpiew	kośba	świeży

2) Wszystkie wyrazy przyswojone z obcych języków piszą się przez “sz”.

Przykłady:

Szal	szpital	szpik	szprycha	szranki
szlachta	szlak	szpilka	szpon	sztandar
szlam	szlafrok	szpinak	sztab	sztolnia
szpieg	sztufada	sztuka	sztylet	szuflada
sztucer	szyba	szwank	szych	szwoleżer
szuler	szyldwach	szynel	szychta	szyk
szychta	szmalec	szprycka	szwaczka	szkoła

Wyjątki

śruba	śpizarnia
ślusarz	śpichlerz
śniź	śrut

3) W wyrazach pochodzenia greckiego i łacińskiego należy pisać “sch”.

Przykłady:

Schizma	scholastyk	schemat	scheda
---------	------------	---------	--------

Litery “ż” i “ze”

Paragraf 36—

1) Jeżeli w osnowie (w pierwiastku) wyrazu znajduje się litera “ż” lub litera “z”, to wszystkie pochodne wyrazy, w których słychać dźwięk “żet”, piszą się przez “ż”.

Przykłady:

żar	żądać	żyć	życzyć	żał
pożar	pożądać	życie	życzliwy	żałować
żarliwy	żądza	żywy	pożyczka	żałoba
pożarnictwo	żądanie	żywność	życzenia	żałosny
żarzyć	żądny	żywot	pożyczać	żałobny

Wozić	—	wożę, nawożenie, przywożenie
Razić	—	rażę, narażać, porażka, zrażać
Obraza	—	obrażać, obrażam, wyobrażenie
Mróz	—	mrożenie, zamrażać, odmrożenie
Grozić	—	pogrożka, grożę

2) Jeżeli w pierwiastku (w osnowie) wyrazu znajduje się litera “g” albo “h”, a w wyrazie pochodnym słychać dźwięk “żet”, to dźwięk ten pisze się zawsze przed literę “ż” dlatego, że litery “g” i “h” zmiekczej się zawsze w “ż”.

Przykłady:

Droga	—	dróżka, drożyna, podróż, dróżnik
Sługa	—	służyć, służba, służebna, służbista
Waga	—	ważyć, uważny, poważny, poważać, zważać
Mnogi	—	mnożyć, pomnażać, mnożenie
Śnieg	—	śnieżny, śnieżyca, zaśnieżony
Trwoga	—	zatrwożony, trwożliwie
Druh	—	drużyna, drużba, drużynowy
Porohy	—	Zaporoże
Sapieha	—	Sapieżyna, Sapieżanka

Paragraf 37—

3) Jeżeli w osnowie (w pierwiastku) wyrazu znajduje się “dz” a w wyrazie pochodnym słychać dźwięk “żet”, to dźwięk ten pisze się zawsze przez literę “ż”.

Przykłady:

Mosiądz	—	mosiężny
Pieniądz	—	pieniężny
Książd	—	księża, księżowski, księży

4) Dźwięk “żet” jako przyrostek na końcu wyrazów pisze się zawsze przez “ż” lub “że”.

Przykłady:

aż	gdyż	też	uczże się	pijże
już	iż	toż	spójrzże	dajże
cóż	niż	przecież	weźże	wyjdźże
któż	czemuż	również	napiszże	przyjdźże
otóż	jakżeż	ależ	zróbże	jedźże
także	jakiż	któryż	chodźże	spijże

Paragraf 38—

Ułatwienie:

Wszystkie wyrazy rodzaju żeńskiego, kończące się na dźwięk “żet” piszą się zawsze na końcu przez “ż”.

Wyjątki: Twarz, Macierz i Potwarz

Przykłady:

kradzież	młodzież	trzebież
odzież	straż	grabież
sprzedaż	rubież	uprząż

Litera “ż” trudna do wytłumaczenia

Paragraf 39—

W niektórych wyrazach trudno jest wytłumaczyć, dlaczego pisze się literę “ż”.

Takie wyrazy należy zapamiętać i pisać literę “ż” w tych wyrazach, jak i we wszystkich tych, które od nich pochodzą.

<i>Anyż</i>	— anyżówka, anyżowy
<i>Ciężar</i>	— ciężarny, ciężki
<i>Ciżba</i>	— (tłum, pospólstwo)
<i>Ciżmy</i>	— ciżemki (rodzaj obuwia)
<i>Dążyć</i>	— dążność, dążenie
<i>Duży</i>	— dużo
<i>Dzieża</i>	— dzieżka, dzieżny
<i>Jarmuż</i>	— (rodzaj kapusty)
<i>Jeż</i>	— jeżyć, najeżyć, jeżyna, jeżowiec
<i>Każdy</i>	— każda, każdorazowy
<i>Krzyż</i>	— krzyżowy, ukrzyżowany
<i>Książę</i>	— księżna, księżniczka, książęcy
<i>Łupież</i>	— łupieżca, łupieżcy
<i>Maż</i>	— (mięczak)
<i>Mąż</i>	— mężczyzna, mężny
<i>Nużyć</i>	— znużony, znużenie
<i>Oręż</i>	— orężny, orężnie
<i>Papież</i>	— papieża, papieżem
<i>Pożytek</i>	— pożyteczny, użyteczny, użytek
<i>Prażucha</i>	— prażmo, prażyć, prażony
<i>Próżnia</i>	— próżność, próżniak, próżniactwo, próżny, napróżno
<i>Żebrać</i>	— zebranina, zebrać, zebraczy
<i>Żegnać</i>	— pożegnanie, pożegnać, żegnać się
<i>Żelazo</i>	— żelazny, żelazko, żelastwo, żelazisty
<i>Żer</i>	— żerować, pożerać
<i>Żłób</i>	— żłoby, żłobek, żłobkowaty, wyżłobić
<i>Żmija</i>	— żmijka, żmijowaty, żmijowiec
<i>Żołędź</i>	— żołędzie, żołędziowy
<i>Żołądek</i>	— żołądka, żołądk, żołądkowy

<i>Żółć</i>	— żółciowy, żółtaczka, żółty
<i>Żołnierz</i>	— żołnierze, żołnierski, żołnierka
<i>Żółw</i>	— żółwia, żółwie, żółwi
<i>Żona</i>	— żeński, żonaty, małżonek, małżeństwo, żenić się
<i>Żoraw</i>	— żorawie, żorawi, żorawiec
<i>Żubr</i>	— żubra, żubry
<i>Żuć</i>	— żują, przeżuwać, przeżuwające
<i>Żuk</i>	— żuki, żuczki
<i>Żupa</i>	— żupny, żupnik
<i>Żur</i>	— żuru, żurek
<i>Żużel</i>	— żużle, żużlowaty, żużlować
<i>Żyć</i>	— życie, żywy, żywot, żywica, żywotny, żywność, po- żywienie, spożywać
<i>Życzyć</i>	— życzenie, życliwy, pożyczać, pożyczka, pożyczany
<i>Żyd</i>	— żyda, żydzi, żydowski, żydówka
<i>Żyto</i>	— żyta, żytni, żytniowy, żytniówka
<i>Żyzny</i>	— użyźniać, żyzność.
<i>Róża</i>	— różowy, różany, różańcowy
<i>Różny</i>	— różnica, różniczkowy, różnić, różnorodny, poróż- nić, odróżnić
<i>Ryż</i>	— ryżany, ryżowy a także (rudy) ryży, ryżobrody, ryżawy
<i>Rżysko</i>	— rżanka, rżany (żytni)
<i>Smażyć</i>	— przysmażać, podsmażać, wysmażony
<i>Spiz</i>	— spiżowy, ze spiżu
<i>Starożytny</i>	— starożytność
<i>Straż</i>	— strażak, strażnik, strażnica
<i>Stróż</i>	— stróżowa, stróżka, stróżować
<i>Świeży</i>	— odświeżać, nieświeży, wyświeżony
<i>Wąż</i>	— węże, węzowy, wążownica, Wężyk
<i>Wieża</i>	— wieżowy, wieżyczka, na wieży
<i>Wróżyć</i>	— wróżba, wróżka, wróżbita
<i>Wyżel</i>	— wyżlica
<i>Zżymać</i>	— wyżymać, wyżymaczka
<i>Żaba</i>	— żaby, żabka
<i>Żąć</i>	— żęty, żniwo, żniwiarz, dożynki, żeńcy, żniwiarka
<i>Zachnąć</i>	— zachnął się
<i>Żądać</i>	— żądanie, pożądanie, pożądlivy, pożądaný, żądza
<i>Żaden</i>	— żadnego, żadna, żadnej

żądło	— żądła, żądłem, żądłowaty
żagiel	— żaglowy, żaglowiec
żał	— żalić się, żałować, żałoba, żałosny, żałować
żar	— pożar, żarzy się, żarówka
żart	— żartować, żartowniś,, żartobliwy
żbik	— żbika, żbiki
żebro	— żebra, żebrowaty, żeberka

Podwajanie spółgłosek

Paragraf 40—

Podwajamy litery tylko wówczas, gdy je obie wyraźnie i oddzielnie wymawiamy.

To podwojenie wynika samo przez się ze schodzenia się takich samych liter.

Wyraz “oddawać” ma podwójne “d” nie wskutek podwojenia, lecz wskutek tego, że pochodzi od dwu wyrazów “od” i “dawać”.

Wyraz “niemieccy” pochodzi od wyrazu “*niemiec*” i końcówki “*cy*”.

Jeżeli piszemy “lećcie”, “świećcie” to w wyrazach tych nie podwajamy litery, lecz wyrazy te formujemy taksamo, jak wyrazy “mów-cie”, “rób-cie”, “daj-cie”, to znaczy, że do pierwiastku (osnowy) “leć” lub “świeć” dodajemy końcówkę “cie”.

Przykłady:

cc	kupieccy, świeccy, lećcie, świećcie, greccy, wróćcie, skróćcie
dd	poddasze, oddech, oddawać, poddany
dźdź	dźdźysty, dźdźownica
kk	miękki, lekki
łł	mełła (meł), pełła (peł)
mm	karmmy, łammy, kłammy
nn	panny, czynny, korzenny

ss ssać, ssanie
 ww wwozić, wwiewać
 zz zziębnięty, zzuwać.

W wyrazach obcych, spolszczonych pisze się zawsze głoski pojedyncze, bez względu na pochodzenie wyrazu.

Pisze się więc:

iluminacja	bilet	komisja	prasa	profesor
ilustracja	miljon	mapa	masa	kolacja
kaligrafja	gama	klasa	bufet	kolega
gramatyka	gazeta	kasa	afekt	kolekcja
akwarela	galerja	alegorja	korekta	pessimizm

W imionach własnych obcych, niespolszczonych, i w niektórych pospolitych niespolszczonych zachowują się podwójne głoski.

Przykłady:

Apollo	Budda	wanna	mirra	brutto	manna
Gallowie	Rawenna	fontanna	madonna	Odessa	bullla
Mekka	Anna	mennica	willla	Saragossa	stallla
Otto	Joanna	flotylla	netto	Jassy	stampilla

Paragraf 41—

Ułatwienie:

Przymiotniki wówczas tylko piszą się przez dwa “n”, jeżeli osnowa (pierwiastek) przymiotnika kończy się na literę “n”.

Przykłady:

ściana	—	ścienny	słoma	—	słomiany
strona	—	stronny	blacha	—	blaszany
kamień	—	kamienny	szkło	—	szklany
jesień	—	jesienny	len	—	lniany
wapień	—	wapienny	drewno	—	drewniany
woń	—	wonny	róża	—	różany
poranek	—	poranny	wełna	—	wełniany
ranek	—	ranny	masło	—	maślany

rana	— ranny	żelazo	— żelazny
koń	— konny	druk	— drukany

Uwaga.—“Płócienny” albo “płótniany”, pierwszy z tych wyrazów nie jest wyjątkiem, bo pochodzi od płócienko, płóciennik, płóciennictwo,—drugi od płótno. Ten drugi, jako przestarzały, nie jest używany.

Liczebniki

Paragraf 42—

1) Dwaj, dwa—dwie—dwa, w drugim przypadku mają *dwu* albo *dwóch* (nigdy *dwuch*).

2) Stuletni, dwuletni,—natomiast: kilkoletni, wieloletni, trzynastoletni, kilkonastoletni.

3) Liczebniki “jeden”, “dwa”, “trzy” i “cztery” mają znaczenie przymiotników, wszystkie inne zaś, od pięciu począwszy, są właściwie rzeczownikami.

Dlatego to pisać i mówić należy:

dwa, trzy, cztery — konie, wozy, drzewa
pięć, sześć, siedem — koni, wozów, drzew
dwie, trzy, cztery — kobiety, praczki, kucharki
ośm, dziewięć, dziesięć — kobiet, praczek, kucharek

4) Wszystkie liczebniki dla oznaczenia rodzaju męskiego, mają formy: osobową i rzeczową:

dwaj, trzej, piętnastu, stu, czterystu pięćdziesięciu.... ludzi,
żołnierzy, panów, kapitanów

i dwa, trzy, piętnaście, sto, czterysta pięćdziesiąt.... psów,
piorunów, domów, kijów, dukatów.

5) Liczebniki główne, o ile są położone z rzeczownikami, odmieniają się w ten sposób, że pierwszy przypadek mają taki sam, jak czwarty i piąty (wołacz), a we wszystkich innych przybierają końcówkę “u”.

Przykłady:

pięć palców, pięciu palców, pięciu palcom, pięć palców, pięć palców, pięciu palcami, w pięciu palcach,

ten sam przecież liczebnik, bez rzeczownika, odmieniać należy:

pięć, pięciu, pięciom, pięć, pięć, pięcioma, w pięciu.

Czasowniki

Paragraf 43—

Zakończenie trybu bezokolicznego.

1) Zgodnie z utartym od wieków zwyczajem pisać “dz” a nie “c” w bezokolicznikach, mających w osnowie “g”.

Przykłady:

Biedz, ledz, módz, zaprzádz, strzedz, strzydz, przysiądz, uledz, wybiedz i t. p.

Paragraf 44—

2) Tryb bezokoliczny ma końcówkę “źć” wówczas, gdy w dalszej odmianie znajdujemy “z”.

Przykłady:

Wieźć, bo wiozłem,—leźć, bo lażłem,—znaleźć, bo znalazłem.

Paragraf 45—

3) Tryb bezokoliczny ma końcówkę “ść” wówczas, gdy w dalszej odmianie znajdujemy spółgłoskę “s”, “d”, lub “t”.

Przykłady:

Nieść, bo niosłeś,—zjeść, bo zjadłem,—pleść, bo plotłem.

Paragraf 46—

4) Zakończenie na “ę”.

Końcówkę “ę” pisze się w pierwszej osobie liczby pojedynczej czasu teraźniejszego i czasu przyszłego.

Przykłady:

Piszę, robię, napiszę, idę, pójdę, biorę, wezmę, odjadę.

Paragraf 47—

5) Zakończenie na “e”.

Końcówkę “e” pisze się w trzeciej osobie liczby pojedynczej czasów teraźniejszego i przyszłego.

Przykłady:

On, ona : może, bije, pluje, całuje, dotrzymuje, widuje, czytuje.

Paragraf 48—

6) Zakończenie na “ą”.

Końcówkę “ą” pisze się w trzeciej osobie liczby mnogiej czasów teraźniejszego i przyszłego.

Przykłady:

Proszą, robią, czynią, idą, pójdą, zrobią, wyjadą, uczynią.

Paragraf 49—

7) Zakończenie na “emy”, “imy”, “ymy”.

Kiedy w pierwszej osobie liczby mnogiej czasu teraźniejszego należy pisać “emy”, “imy” lub “ymy”? Czy pisać “lubimy” czy “lubiemy”—“piszemy” czy “piszemy”?

Poznać to można po końcówce trzeciej osoby liczby pojedynczej. Jeżeli końcówka ta jest “e” to w pierwszej osobie liczby mnogiej musi być “e”, więc “emi” i t. p.

Przykłady:

gasić	on gasi	— my gasimy
lubić	on lubi	— my lubimy

pisać	ona pisze	— my piszemy
czesać	on czesze	— my czeszymy
słyszeć	on słyszy	— my słyszymy
uczyć	ona uczy	— my uczymy

Paragraf 50—

8) *Imiesłów czasu zaprzeszłego.*

Imiesłów zaprzeszły ma zawsze literę “t” przed przyrostkiem “szy”.

Jeżeli jednak literę “t” poprzedza “w” to “t” wypada, czyli zamiast “w-t-szy”, pisać należy tylko “wszy”.

Przykłady:

Spostrzegłszy, uklęknąwszy, zgiąwszy, nalawszy, starłszy, zjadłszy, zwiódłszy, zgryzłszy, zgniótłszy, dopadłszy.

Uwaga. Należy zapamiętać podwójne zakończenia bezokoliczników: *patrzeć*, i *napatrzeć się*,—*myśleć* i *domyślić się*.

Paragraf 51—

9) *Zakończenie na “ał” i “ęła”.*

Czasowniki, mające w bezokoliczniku zakończenie na “ać” mają w czasie przeszłym “ał” i “ęła”.

Przykłady:

zdać, zdał, zdęła,—kopnąć, kopnął, kopnęła
przyjąć, przyjął, przyjęła—tupnąć, tupnął, tupnęła.

Przyimki

Paragraf 52—

1) *Przyimki złożone* piszą się zawsze razem.

Naprzykład:

Naprzeciw, pomiędzy, naokoło, oprócz, zamiast, pośród, poza, ponad, pozatem.

Wyjątek stanowi przyimek “z”, który, w przyimkach złożonych, pisze się *zawsze oddzielnie*.

Naprzykład:

z pośród, z popod, z poza, z za, z ponad.

Paragraf 53—

2) *Przyimki przed rzeczownikami, przymiotnikami, zaimkami i liczebnikami* piszą się *zawsze osobno*.

Naprzykład:

Do matki. Ku rzece. Przed domem. O siostrze. Zamiast mięsa. Dla pięknych oczu. Poza wielkim dębem. Wśród gęstego lasu. Do ciebie. Ode mnie. Przeze mnie. Przed nimi. Około nich. Za trzecią rzeką. Z pięciu ludźmi. Do ośmnastu dziewcząt.

Paragraf 54—

3) *Przyimki: na, po, przy, od, do, o, nad, pod, przed, u, z, za, w, ob, roz, wez, (wz), prze, wy,—*przed czasownikami piszą się *zawsze razem*.

Naprzykład:

Chodzić: nadchodzić, przychodzić, odchodzić dochodzić.

Sadzić: posadzić, osadzić, podsadzić, usadzić.

Łożyć: przedłożyć, założyć, obłożyć, rozłożyć.

Cisnąć: zcisnąć, przecisnąć, wycisnąć, nacisnąć.

Niecić: wzniecić, rozniecić, naniecić.

Paragraf 55—

4) Przyimki (jako przedrostki wyrazów) ulegają przy łączeniu się z wyrazami prawu asymilacji, czyli prawu zlewania się dźwięków.

A mianowicie: przyimki, *z*, *wz*, *wesz*, przed spółgłoskami mocnymi *p*, *k*, *ch*, *t*, *f*, zmieniają się na: *s*, *ws*, *wes*.

przyimek *z* przed *c*, *ć*, *cz*, zmienia się na *s*.

tenże sam przyimek *z* przed *s*, *ś*, *sz* nie zmienia się, zostaje zawsze *z*.

przyimki *roz* i *bez* nie zmieniają nigdy pisowni.

Naprzykład:

Pisać należy:

kraść	— skraść	toczyć	— stoczyć
pleść	— spleść	fałdować	— sfałdować
chodzić	— schodzić	stawiać	— wstawiać

Pisać należy:

cedzić	— scedzić	krzyżować	— rozkrzyżować
czernieć	— szcernieć	sunąć	— rozsunać
sypać	— zsypać	szarzyć	— zszarzyć
sięść	— zsięść	siekać	— zsiekać

Pisać należy przed wszystkimi innymi spółgłoskami (słabymi):

zgoda	zmiąć	wezbrać	wezwać
zbawić	zmieść	zhańbić	wzdymać
zdjąć	znieść	zheblować	wzrywać
zzuć	wzbić się	zburzyć	zhardzić

Spójniki i przyrostki

Paragraf 56—

1) Spójniki złożone piszą się *zawsze razem*.

Naprzykład: Zatem, dlatego, atoli, jeżeli.

Paragraf 57—

2) Przyrostek *by* pisze się *jedynie wówczas osobno*, jeżeli zaczyna się zdanie, to jest, gdy znaczy “aby” lub “żeby”.

Naprzykład: By poznać kraj. Wyjechał, by zobaczyć się z przyjacielem. Pracował, by zarobić na chleb.

We wszystkich innych razach “by” pisze się *zawsze razem*.

Naprzykład: aby, oby, żeby, gdyby, jakby, chociażby, jeżeliby, chciałbym, radzibyśmy, człowiekby sobie podjadł, zaśpiewałbyś, pragnąłby, odpocząłbyś.

Paragraf 58—

3) Spójniki i przyrostki *li, no, że, ż* piszą się *razem* z wyrazami, na końcu których się znajdują.

Naprzykład: natoż, dlaczegoż, gdzież, pokażże, weźże, czyli, alboż, ażali, wieszli, dajże, chceszli, byłżeś, weźno, chodźno, przyjdźno, spójrzno.

Paragraf 59—

4) Spójnik zaimkowy *to* pisze się *oddzielnie*.

Naprzykład: jest to, ileż to razy, czemuż to, któż to, tyżeś to, dlatego to, bądź to.

Wyjątek stanowi *przeto*.

Przysłówki

Paragraf 60—

Razem się piszą przysłówki:

1) Przysłówki, złożone z przyimka i takiego wyrazu, który oddzielnie nie jest już używany.

Naprzykład: skąd, wszecz, wobec, stamtąd, skądinąd.

2) Przysłówki, złożone z przyimka i takiego wyrazu, który, wzięty oddzielnie, znaczy co innego.

Naprzykład: Nakoniec, (a na koniec noża), nazad, (na zad konia), napowrót, (a na powrót studenta do szkoły), naprzód, (a na przód okrętu).

3) Kiedy przysłówek ulega stopniowaniu, to w stopniu najwyższym, kiedy dodaje się do niego przybrankę “naj”, zawsze pisze się razem.

Naprzykład: najdalej, najprędzej, najmocniej, najlepiej.

4) Przysłówki, zakończone przyrostkami: *to, że, kolwiek, bądź, kroć*, piszą się zawsze razem.

Naprzykład: jakto, jużto, skądże, ktokolwiek, jakbądź, ilekroć, kiedybądź, gdziebądź, gdziekolwiek, częstokroć.

5) Wszystkie przysłówki, zaczynające się od “*nie*” piszą się razem.

Naprzykład: niedawno, niechętnie, niechęący.

Przysłówek “*nie*” przed innym przysłówkiem tylko wówczas należy pisać osobno, jeżeli ten przysłówek odnosi się właściwie do czasownika, a nie do przysłówka, przed którym stoi.

Naprzykład: Nie chętnie, lecz z przymusu pracuję. To znaczy, że nie pracuję chętnie, lecz z przymusu. Przysłówek tu odnosi się do czasownika.

Nie raz mu powtarzałem, żeby tego nie czynił. Czyli powtarzałem mu nie jeden raz, lecz wiele razy, a nie “nieraz” czyli czasami.

W myśl powyższych prawideł, należy pisać razem następujące przysłówki:

coraz	naraz	pomału	wskutek
dotąd	napozór	pośród	wszerz
dokąd	nieraz	stamtąd	wzdłuż
dopóty	niedobrze	stąd	wreszcie
dopóki	napowrót	skąd	zbliska
dlaczego	odkąd	skądinąd	zanadto
dlatego	odtąd	tamtędy	zaprawdę
dosyć	niebawem	wcale	zatem
nazad	odrazu	wobec	zaiste
nadal	potem	wkońcu	zapewne
nazbyt	pokryjomu	wkrótce	zdaleka
naprzód	pojutrze	wogóle	zewsząd
nasamprzód	przeto	wtem	zwolna
najprzód	przedewszystkiem	wraz	zowąd
nareszcie	przedwczoraj	wówczas	zgoła
nakoniec	przenigdy	wprzód	

Paragraf 61—

Następujące przysłówki piszą się oddzielnie:

1) Przysłówki, poprzedzane wyrazami: „co” i „jak” piszą się zawsze osobno.

Naprzykład: co prędzej, jak najlepiej, co rychlej, jak najchętniej, jak najprędzej.

2) Przysłówki złożone z przysłówka i przyimka, odrębność których jest w mowie odczuwana.

Naprzykład: za mało, za wiele, z chłopska, po ludzku, po czemu, od dziś, o ile.

W myśl powyższych prawideł, następujące przysłówki złożone pisać należy w kilku wyrazach:

O mało	jak najlepiej	co prędzej	od kiedy
o wiele	jak najszybciej	co rychlej	od jutra
do niedawna	jak zawsze	na zawsze	nie tak

po francusku	po cichu	na zawsze	za późno
po czemu	po pijanemu	na pewno	za wiele
po ludzku	po kryjomu	od wczoraj	za bardzo
po dziś dzień	bez liku	od dziś	za mało
po prostu	z brzegu	po swojemu	za młodu
raz po raz	z polską	nie tu	nie tam
po części	z pewnością	o ile	nie tędy
tylko co	z cudzoziemska	o tyle	bez porównania
kiedy niekiedy	na teraz	za długo	ni stąd ni zowąd

Przysłówek “nie”

Paragraf 62—

“*Nie*” przed czasownikami pisze się *oddzielnie*.

Naprzykład: Nie lubię, nie pracuję, nie mam, nie piszę, nie czytaliśmy, nie będziemy orali.

“*Nie*” tylko wówczas pisze się razem z czasownikami, jeżeli dany czasownik bez przeczenia “*Nie*” albo jest nie używany, albo używany jest w innem znaczeniu.

Naprzykład, czasowniki nie używane bez “*Nie*”:

Niedomagać, niedołączyć, nienawidzić, niepokoić, niecierpliwić się, niedowidzieć.

Naprzykład, czasowniki używane w innem znaczeniu:

Niecierpieć czyli nie znosić, nie lubić;—tymczasem wyraz cierpieć, znaczy doznawać bólu, przykrości.

Niedomawiać czyli niewypowiadać wyrazów całych albo wymawiać niewyraźnie końcowe sylaby,—tymczasem wyraz domawiać znaczy kończyć mowę, dopowiadać.

“*Nie*” przed innemi częściami mowy, a w szczególności przed rzeczownikami, przymiotnikami, zaimkami i przysłówkami pisze się:

1) Zawsze *razem*, jeżeli nadaje danemu wyrazowi *Przeciwnie* znaczenie.

Naprzykład:

Szczęście	—	nieszczęście	trwały	—	nietrwały
zgoda	—	niezgoda	jasny	—	niejasny
uwaga	—	nieuwaga	miły	—	niemiły
smak	—	niesmak	dobry	—	niedobry
każdy	—	niekażdy	wiele	—	niewiele
którzy	—	niektórzy	długo	—	niedługo
wszyscy	—	niewszyscy	posłusznie	—	nieposłusznie

2) Zawsze *oddzielnie*, jeżeli “*Nie*”, postawione przed rzeczownikiem, przymiotnikiem, zaimkiem lub przysłówkiem odnosi się do czasownika a nie do tych wyrazów, przed którymi stoi.

Naprzykład:

Nie chęci mu brakło, ale odwagi, (nie brakło mu chęci, ale odwagi).

Nie miłym był człowiekiem, lecz odrażającym (nie był człowiekiem miłym, lecz odrażającym).

Nie wszyscy tak myśleli (tak nie myśleli wszyscy).

Nie długo, lecz zwięźle trzeba pisać. (Nie trzeba pisać długo, lecz zwięźle.

Paragraf 63—

Niema.

“*Niema*” pisze się *razem* zawsze wówczas, jeżeli oznacza brak istnienia czegoś.

Naprzykład:

Niema państwa w domu.—W bibliotece niema dobrych dzieł. Niema Polski bez Kaszub. Niema siły, która by zdolna była pokonać jęgo złe nałogi.—Niema go na liście rekrutów..

“*Nie ma*” pisze się *osobno* wówczas, gdy oznacza brak posiadania czegoś.

Naprzykład:

Stanisław nie ma pieniędzy.—Kto nie ma talentu, ten ar-

tystą zostać nie może.—On nie ma cierpliwości.—Ta dziewczeczka nie ma ani ojca ani matki.

Uwaga: Pisownia przysłówków, kończących się na “sko” i “ko” podana jest w paragrafie 33.

Wyrazy brzmiące podobnie

Paragraf 64—

Poniżej wyszczególnione są wyrazy, brzmiące podobnie, które zazwyczaj najwięcej nastęrczają trudności.

Bóg, Bug, Buk

<i>Bóg</i>	Stwórca wszechświata pochodne wyrazy: bóstwo, ubóstwiać, boski, boży, nabożny, nabożeństwo, bożek, bożyszcze, bożyć się.
<i>Bug</i>	rzeka w Polsce pochodne wyrazy: nadbużański.
<i>Buk</i>	gatunek drzewa pochodne wyrazy: bukowy, bukiew, buczyna.

Bród, Brud

<i>Bród</i>	miejsce niegłębokie w rzece, którądy przejść można pochodne wyrazy: brodzić, wbród (obficie), brodzące ptaki, brodziec.
<i>Brud</i>	nieczystość pochodne wyrazy: brudny, brudzić, brudas, zabrudzony, wybrudzony

Chart, Hart

<i>Chart</i>	gatunek psa pochodne wyrazy:
--------------	---------------------------------

Hart charcica, charcik, charci, charciarz.
trwardość, moc nadana metalowi przez hartowanie
pochodne wyrazy:
hartować, hartowny, zahartowany.

Chów, Hodowla

Chów pielęgnowanie, wychów zwierząt domowych
pochodne wyrazy:
chowanie, chowany, wychów, wychowanie, dochowanie, zachować, przechować, odchować.

Hodowla chów roślin, ryb, bakterji, zwierząt
pochodne wyrazy:
hodować, hodowca, wyhodować.

Grad, Grat

Grad deszcz w formie zlodowaciałych bryłek
pochodne wyrazy:
gradowy, gradobicie, gradochron.

Grat stary sprzęt domowy
pochodne wyrazy:
graty, graciarnia.

Jarzyna, Jeżyna

Jarzyna roślina ogrodowa, warzywo, zboże jare, czyli zasiane na wiosnę
pochodne tego samego pierwiastku:
jarzynka, jarzynowy, jarzysty (obfity w jary).

Jeżyna gatunek jagody
pochodne od tego samego pierwiastku:
jeżynowy, jeżynka.

Karzę, Każe

Karzę od wyrazu "karać", czas teraźniejszy,
pochodne tego samego pierwiastku:
ukarać, ukarzemy, karny, karcić.

Każe od wyrazu "kazać", czas teraźniejszy
pochodne od tego samego pierwiastku:
każemy, nakazemy, wykazać, pokazać, zakaz, rozkaz, rozkażemy, przekaz, okaz, okazać.

Lód, Lud

- Lód* woda zmarznięta, w stanie stałym
pochodne wyrazy:
lody, lodowy, lodowaty, lodownia, lodowiec, zlodowaciały.
- Lud* tłum, naród, pospólstwo, gmin
pochodne wyrazy:
ludzie, ludzki, ludowy, ludny, ludowiec, ludożerca, nadludzki, wszechludzki, ludzkość.

Masaż, Masarz

- Masaż* nacieranie, ugniatanie ciała
pochodne wyrazy:
masażystka, masować kogo.
- Masarz* człowiek, wyrabiający wędliny
pochodne wyrazy:
masarnia, masarski.

Masz, Maż, Marz

- Masz* "ty masz", czas teraźniejszy od "mieć".
- Maż* tryb rozkazujący od czasownika "mazać".
- Marz* tryb rozkazujący od czasownika "marzyć".

Młódź, Młóć

- Młódź* młodzież, młode drzewka.
- Młóć* tryb rozkazujący od czasownika "młócić".

Morze, Może

- Morze* wielki obszar wód
pochodne od tego samego pierwiastku:
morza, morski, nadmorski, zamorski, podmorski.
- Może* "on może" czas teraźniejszy od czasownika "módz"
pochodne od tego samego pierwiastku:
możemy, możliwy, możebność, możność, możny, zamożny, przemożny.

Mrzeć, Mżyć

- Mrzeć* umierać, czas teraźniejszy "mrę"
pochodne od tego samego pierwiastku:

umarły, zamarły, wymierać, zamierać, pomór, morzyć, zmorzyć.

Mżyć “mży”, pada drobny deszcz, opada “mgła” jako drobny deszcz
pochodne od tego samego pierwiastku:
mgła, mgławica, mglisty, zamglony, mglić, (odróżniać od mdlić, czyli wywoływać mdłości).

Nurzać, Nużyć

Nurzać pogrążyć w płynie
pochodne od tego samego pierwiastku:
nur, nurek, nurkować, nurzaniec, zanurzać, wynurzać się, zanurzenie.

Nużyć trudzić, męczyć, osłabiać
pochodne od tego samego pierwiastku:
nużać, znużyć się, znużony, znużenie.

Porzeczka, Pożyczka

Porzeczka krzew owocowy
pochodne od tego samego pierwiastku:
porzeczkowy, porzecznik, porzeczkaty

Pożyczka zaciągnięcie długu, pożyczanie czegoś
pochodne od tego samego pierwiastku:
pożyczanie, pożyczany, życzyć, życzliwy, życzliwość.

Rządzić, Żądać

Rządzić sprawować rządy
pochodne od tego samego pierwiastku:
rząd, drugi przypadek rządu, i rząd, drugi przypadek rzędu (szereg, ciąg, pasmo) ; rządzca, urzędnik, porządek, porządny, rządny czyli dobrze się rządzący, wyrządzić.

Żądać wymagać, dopominać się
pochodne od tego samego pierwiastku:
żądny (chciwy), żądanie, pożądany, pożądliwy, żądza, żądliwy.

Rat, Rad

Rat drugi przypadek liczby mnog. od “rata”.

Rad drugi przypadek liczby mnog. od “rada”.

Wahać, Wachlować

Wahać od “wagać”, chwiać się, miarowo kołysać
pochodne od tego samego pierwiastku :
wahadło, wahadłowy, wahanie.

Wachlować chłodzić, poruszając wachlarzem
pochodne od tego samego pierwiastku :
wachlarz, wachlarzowy, wachlarzowaty.

Warzyć, Ważyć

Warzyć gotować, doprowadzać do temperatury gotowania
pochodne od tego samego pierwiastku :
warza, warzelnia, warzywo, warząchwa, zwarzyć
się, zwarzony, nawarzyć, wywar, obwarzanek.

Ważyć za pomocą wagi sprawdzać czy określać ciężar
pochodne od tego samego pierwiastku :
ważny, ważki, odważny, poważny, przeważnie,
zważyć, zważony, odważony, powaga, odwaga, po-
ważanie.

Wiesz, Wież, Wierz

Wiesz “ty wiesz”, czas teraźniejszy od “wiedzieć”.

Wież drugi przyp. licz. mnog. od “wieża”.

Wierz tryb rozkazujący od czasow. “wierzyć”.

Żąć, Rznąć

Żąć ścinać zboże
pochodne od tego samego pierwiastku :
zżęty, żniwo, żniwiarka, żniwiarze, żożynki.

Rznąć krajać ostrem narzędziem, przecinać
pochodne od tego samego pierwiastku :
rzniecie, rznięty, wyrznąć, porznąć, oderznąć.

Żuć, Rzucać

Żuć gryźć powoli pokarm
pochodne od tego samego pierwiastku :
żucie, żuchwa, przeżuwanie.

Rzucać ciskać, miotać czem
pochodne od tego samego pierwiastku :
rzutny, porzucać, rozrzutny, wyrzuty, podrzut,
odrzucać, wyrzucać, podrzutek, rozrzutny, roz-
rzutność.

Rozdzielanie wyrazów

Paragraf 65—

Przy przenoszeniu wyrazów należy trzymać się następujących prawideł dzielenia wyrazów na sylaby.

1) Wyrazów jednosylabowych, pod żadnym warunkiem, rozdzielać nie można.

Przykład: takich wyrazów więc, jak: las, kot, dom, wszedł, miał, pod, nad, u, most,—przenosić nie można.

2) Przyimków “w” i “z” nie zostawia się nigdy na końcu wiersza, gdyż przy wymawianiu łączą się z następującą sylabą.

Przykład: nigdy nie dzielić wyrazów “z-Poznania” lub “w-Paryżu”. Wyrazy te można przenosić “z Po-znania”, “z Pa-ryża”, albo “z Pozna-nia” lub “z Pary-ża”.

3) Wyrazy wielosylabowe o prostym układzie dźwięków, dzieli się na samogłosce.

Przykład: du-ży, bia-ły, ma-li-ny, na-u-ka, do-mo-wy, wia-ra.

4) Przy zbiegu spółgłosek należy zwracać uwagę na budowę wyrazu, to znaczy:

a) oddzielać przedrostek od pierwiastku;

Przykłady: od-mo-wa, bez-kształt, roz-kaz, nad-miar, bez-ro-bocie, pod-ło-ga.

Wyjątek stanowią wyrazy pochodne od “iść”, “iść”, “uj-rzeć”. Takie wyrazy dzieli się:

odej-dzie, przyj-dzie, po-dejść, przyj-mie, zaj-mie, uj-rzeć, spoj-rzeć.

b) oddzielać przyrostek od pierwiastku (osnowy):

Przykłady: pol-ski, jabł-ko, cięż-ki, czar-ny, dłuż-szy, koł-kiem, ciast-ko, ku-piec-ki, mar-twy.

c) oddzielać końcówki odmieniające się od pierwiastku czyli osnowy wyrazu.

Przykłady: mów-my, mów-cie, śpiewali-śmy, brać-mi, ludź-mi, bierz-cie.

d) gdy budowa wyrazu nie jest dość jasna, dzielić na samogłosce:

Przykłady: chy-try, ka-żdy, sre-bro, zy-skać, go-dny, szczęście, gwia-zda.

4) W wyrazach, kończących się na “ja” przenosi się na linję następną całą sylabę.

Przykłady: Ma-rja, Fran-cja, li-lja, histo-rja.

Znaki pisarskie

Paragraf 66—

PRZECINEK.

Przecinek oznacza najkrótszy przestanek.

Znakiem tym należy oddzielać:

- 1) Zdanie główne od pobocznego.
- 2) Krótkie zdania współrzędne.
- 3) Jednorodne części zdania.
- 4) Skróty zdań i dopowiedzenia.
- 5) Wołacz i wykrzyknik.

Ułatwienie.

Przecinki zawsze stawiać należy przed:

“który”, — “jaki”, — “lecz”, — “żeby”, — “że”, — “gdyby”, — “aby”, — “kiedy”, — “gdy”.

Jeżeli zdania są połączone spójnikami “i”, “a”, “lub”, “albo”, “ani”, “ni”, “czy”, “czyli”,

tylko w tym przypadku rozdzielamy je przecinkami, jeżeli posiadają oddzielne podmioty i orzeczenia, albo, jeżeli ten sam spójnik jest użyty wielokrotnie.

ŚREDNIK.

Średnik oznacza przestanek dłuższy, niż przecinek.

Znakiem tym należy oddzielać.

- 1) Dłuższe zdania współrzędne.

2) Zdania, należące do różnych zdań głównych, ale należące do jednego okresu.

DWUKROPEK.

Dwukropek mocniej, niż średnik, oddziela od siebie zdania.

Znakiem tym należy oddzielać.

1) Przed wyliczaniem szczegółów i przed przytoczeniem.

2) Przed każdym zdaniem, które stanowi wyjaśnienie zdania poprzedzającego.

3) W dłuższych okresach, przed poprzednikiem a następnikiem.

KROPKA.

Kropka oznacza koniec zdania.

Znakiem tym należy oddzielać:

1) Koniec każdego zdania zamkniętego.

2) Cyfry, oznaczające liczby porządkowe.

3) Jako skrócenie po wyrazach nie wypisanych w całości. Naprzy. "i t. p." zamiast i tym podobnie, "etc." zamiast et cetera, "i t. d.", zamiast i tak dalej.

MYŚLNIK.

Jest to znak posilkowy.

Znakiem tym należy posługiwać się:

1) Dla zaznaczenia opuszczonego rozmyślnie wyrazu.

2) Zamiast nawiasu lub cudzysłowu.

3) Kiedy chcemy zwrócić uwagę czytelnika na następne zdanie.

4) Przed przeciwstawieniem.

5) Na początku zdań dla zaznaczenia dialogu.

ZNAK ZAPYTANIA.

Jest znakiem podkreślającym pytającą formę danego zdania lub danych wyrazów.

Znakiem tym należy się posługiwać:

Po wszystkich zwrotach i zdaniach pytających.

Uwaga. Po znaku zapytania najczęściej zdanie następne, jak po kropce, pisać należy przez wielką literę.

WYKRZYKNIK.

Wykrzyknik oznacza rozkaz lub wybuch żywszego uczucia. Znakiem tym należy się posługiwać:

- 1) Po wydanym okrzyku.
- 2) Po wołaczach, jeżeli wołacz znajduje się na końcu zdania.
- 3) Po zdaniach czy wyrazach wyrażających żal, oburzenie, rozkaz i t. p.

CUDZYSŁÓW.

Jest znakiem, odgradzającym od treści cudze myśli, cudze wyrazy.

Znakiem tym należy się posługiwać:

- 1) Kiedy przytaczamy cudze słowa.
- 2) Kiedy przytaczamy pojedyncze wyrazy lub pojedyncze litery.

NAWIAS.

Jest to znak, odgradzający od właściwej treści zdania uboczne.

Znakiem tym należy się posługiwać:

Kiedy przytaczamy w zdaniu coś takiego, co dodatkowo tylko objaśnia lub dopełnia myśl.

DOMYŚLNIK.

Jest to znak, oznaczający niedopowiedzianą myśl, wyraz, którego należy się domyśleć.

Znakiem tym należy się posługiwać:

Kiedy przez niedopowiedzenie chcemy wrażenie spotęgować lub przez zamaskowanie wyrazu właściwego kropkami domyślnika, chcemy bądź złagodzić jego ostrość lub też, gdy chcemy odtworzyć wzruszenie, które nam słowa więzi w gardle.

ŁĄCZNIK.

Jest to znak przenoszenia wyrazów, łączenia ze sobą rozdzielonych sylab, albo też łączenia wyrazów złożonych.

Znakiem tym należy się posługiwać:

- 1) Przy przenoszeniu części wyrazu do następnego wiersza.
 - 2) Przy rozdzielaniu wyrazu na sylaby.
 - 3) Przy łączeniu w jeden kilku wyrazów.
-

Skorowidz do sprawdzania pisowni

<i>Paragraf</i>	<i>Paragraf</i>	<i>Paragraf</i>
Ami 16	ij 22	on 15
arz 25	imi 16	ować 18
aż 25	imy 49	ó 5, 17
ą 14, 15, 48	iwać 18	ów 17
ął 51	iż 25	ówka 17
b 4	j 21	ówna 17
by 57	ja 21, 22	p 4
c 30, 32, 55	jał 21	r-z, rozdz. 29
ca 30, 32,	je 11	r-ż, rozdz. 28
cc 40	jer 21	rz 4, 5, 24, 25, 26,
ch 23	ji 22	27, 38
cz 55	jon 21	s 4, 33, 45, 55
d 4, 30, 45	jum 21	ś 35
dd 40	jusz 21	sch 35
dz 30, 37, 43	k 4, 32	ść 34, 45
dźdź 40	ka 30	sk 34
e 47	ki 30, 33	ski 33
em 15, 16	kk 40	sko 33
emi 16	ko 33	skość 33
emy 49	kość 33	ss 40
en 15	ks. 13	st 34
erz 26	li 58	stwo 33
eż 26	ll 40	sz 13, 24, 35, 55
ę 14, 15, 46	ł 40	szcz 34
ęła 51	łszy 50	t 4
f 4	mi 16	to 58
g 4, 36, 43	mm 40	two 30
ge 11	nie 62	u 5, 17
gi 11	niema 63	uar 20
gie 11	nn 40, 41	uchny 20
gz 13	no 58	uchna 20
h 23, 36	ny 41	ulek 20
i 12, 21	om 15	ulka 20

<i>Paragraf</i>	<i>Paragraf</i>	<i>Paragraf</i>
uł 20	utka 20	ywać 18
uła 20	w 4	z 4, 32, 33, 44, 52, 55
ułka 20	wes 55	zd 31
un 19	wez 55	zg 31
unek 19	ws 55	zz 40
unio 20	ww 40	źć 44
unka 19	wz 55	źdź 31
ura 20	x 13	ż 4, 5, 25, 36, 37, 38,
uś 20	y 12	58
usia 20	yj 22	żdź 31
uszek 20	ym 16	że 36, 58, 60
uszka 20	ymi 16	
utki 20	ymy 49	

Skorowidz wyjątków

Paragraf

1. „ <i>gie</i> ” w wyrazach pochodzenia litewskiego.....	11
2. Wyraz „ <i>pani</i> ” w IV przyp. liczby pojedynczej.....	14
3. „ <i>en</i> ” w imionach własnych spolszczonych.....	15
4. Wyrazy przez „ <i>ó</i> ”, trudne do wytłumaczenia.....	17
5. Wyjątkowa pisownia „ <i>uwka</i> ” zamiast „ <i>ówka</i> ”.....	18
6. Wyjątkowa pisownia końcówki „ <i>ól</i> ” zamiast „ <i>uł</i> ”.....	19
7. Wyjątki „ <i>y</i> ” i „ <i>j</i> ” początkowe i „ <i>ij</i> ” w środku wyrazu.....	21
8. Wyrazy obcego pochodzenia na „ <i>ch</i> ” i przez „ <i>ch</i> ”.....	23
9. Wyrazy, piszące się przez samo „ <i>h</i> ”.....	23
10. Wyjątki, piszące się przez „ <i>sz</i> ” i „ <i>ż</i> ” zamiast „ <i>rż</i> ”.....	24
11. Rzeczowniki rodzaju męskiego, pochodzące z francuskiego	25
12. Rzeczowniki rodz. męskiego, mające na końcu „ <i>eż</i> ”.....	26
13. „ <i>rż</i> ” trudne do wytłumaczenia.....	27
14. „ <i>ś</i> ” i „ <i>sch</i> ” zamiast „ <i>sz</i> ”.....	35
15. Rzeczowniki rodzaju żeńskiego, mające na końcu „ <i>arz</i> ” i „ <i>erz</i> ”.....	38
16. „ <i>ż</i> ” trudne do wytłumaczenia.....	39
17. Przyimek „ <i>z</i> ” w przymkach złożonych.....	52
18. Spójnik zaimkowy „ <i>to</i> ”.....	59
19. Wyrazy, brzmiące podobnie.....	64
20. Wyjątki, dotyczące rozdzielania wyrazów.....	65

SPIS RZECZY

Strona

Przedmowa.....	3
Zasady Ogólne.....	7
Wielkie litery.....	11
Małe litery.....	13
Wyrazy obce.....	14
“Ge”, (“Je”), “Gie” i “Gi” w wyrazach przyswojonych.....	15
“i” lub “y”, w wyrazach przyswojonych.....	17
“X”, “Ks” i “Gz”, w wyrazach przyswojonych.....	17
Litery “ą” i “ę”, jako końcówki imion.....	18
“ą”, “ę”, “on”, “om”, “en”, “em”.....	20
Kończówki “ami”, “mi”, “ym”, “em”, “ymi”, “emi”.....	21
Litery “ó”, “u”.....	23
“Ja”, “j”, “i”.....	26
Odmiana rzeczowników, kończących się na “ja”.....	28
“Ch”, “h”.....	29
Wyrazy przez “rz” i “sz”.....	32
“Rz”, trudne do wytłómaczenia.....	35
“R-ż”, rozdzielone.....	37
“R-z”, rozdzielone.....	37
“Dz” przed przyrostkami “ka”, “ki”, “two” i “ca”; — c przed przyrostkami “ki”, “two”.....	38
“Zd” i “zg”.....	39
Litera “z” przed “k”, “c” lub “ca”.....	40
Przymiotniki i przysłówki na “ski”, “sko”, “ki”, “ko”, rzeczowniki na “skość”, “kość” i “stwo”.....	40
“Sk” i “st”.....	41
Litery “ś”, “sz” i “sch”.....	42
Litery “ż” i “że”.....	43
Litera “ż”, trudna do wytłómaczenia.....	47
Podwajanie spółgłosek.....	47
Liczebniki.....	49
Czasowniki.....	50
Przymyki.....	53
Spójniki i przyrostki.....	55
Przysłówki.....	56
Przysłówek “nie”.....	58
Wyrazy, brzmiące podobnie.....	60
Rozdzielanie wyrazów.....	65
Znaki pisarskie.....	66
Skorowidz do sprawdzania pisowni.....	69
Skorowidz wyjątków.....	71

Franciscan Fathers, O. M. C.

St. Hyacinth Seminary

Granby, Mass.

